

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

5^E JAARGANG

WOENSDAG 16 JUNI 1920

No. 233

INHOUD

	Blz.
GEORGANISEERD OVERLEG IN ENGELAND door <i>Mr. J. C. Schreuder</i>	511
De aanstaande Vergadering der Nederlandsche Juristen-vereening door <i>Prof. Mr. H. R. Ribbius</i>	515
Een terugblik op het Assurantiebeprij in de Oorlogsjaren II door <i>Mr. R. Mees</i>	518
Het Vraagstuk der Discontoverhooging en Mr. E. C. van Dorp door <i>G. M. Boissevain</i>	520
De Wereldmarkt van de Staalindustrie na den Oorlog I door <i>J. Singer</i>	520
Index-cijfers	523
AANTEKENINGEN:	
Stand der cultures en uitvoer gedurende het eerste kwartaal van 1920 in Suriname	524
De industrie in het verwoeste Noord-Frankrijk	524
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Mr. E. N. van Kleffens: De Internationaal-rechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan, bespr. door <i>Dr. H. de Warssel van Cingelshouck</i>	525
Statistiek van de Voortbrenging en het Verbruik der Nederlandsche Nijverheid in 1913 en 1916. Uitg. Centraal Bureau voor de Statistiek	526
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	
Geldkoersen.	527—534
Wisselkoersen.	Effectenbeurzen.
Bankstaten.	Goederenhandel.
	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink*.Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam*.Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37*.Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut*.Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408*.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 22,50 per jaar. Losse nummers 50 cents.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage*.

15 JUNI 1920.

In den toestand van de geldmarkt kwam deze week geen verandering. De prolongatierente noteerde in den regel 4 pCt., terwijl particulier disconto evenals de vorige week voor 3% à 3½ pCt. werd afgedaan. De vraag naar wissels was iets minder dringend, daar de regeering ondershands een flink bedrag aan schatkistpromessen plaatste. Overigens doet de Minister, na een onderbreking van twee maanden, een beroep op de geldmarkt, door het openen van een inschrijving op schatkistpapier op Maandag 21 Juni a.s. Aangeboden worden promessen met een looptijd van 3 en

6 maanden, en biljetten met een looptijd van een jaar tot een totaal bedrag van 60 miljoen gulden.

* * *

De veranderingen in den weekstaat van de Nederlandsche Bank zijn grotendeels veroorzaakt door de schatkist. Door afbetaling van schatkistpromessen verminderden de binnenlandsche wissels met ca. 20 miljoen. Het te goed van de regeering van ruim 7 miljoen veranderde daardoor in een schuld van bijna 12 miljoen. De eenige belangrijke verandering in de overige hoofden is een verschuiving van de bankbiljettenomloop naar het tegoed in rekening „van anderen”. De eerste verminderde met ruim 16 miljoen, het laatste vermeerderde met circa 13 miljoen.

* * *

De wisselmarkt was ook deze week weder tamelijk stil. Er had een belangrijke stijging plaats van den Sterlingkoers. Een verbetering van bijna 3 pCt. trad in op bijna alle belangrijke beursplaatsen, zoowel hier als in Parijs, Brussel, New York, Buenos Aires etc. Marken waren in het begin der week een oogenblik zeer flauw. De daling werd echter spoedig weder ingehaald en verder bleef de koers vrij stationnair. Met uitzondering van Christiania bleef de verbetering in de Skandinavische koersen aanhouden, waardoor Stockholm voor het eerst sedert maanden weder aanzienlijk boven 60 kon noteeren.

GEORGANISEERD OVERLEG IN ENGELAND.

De bespreking der arbeidsvoorwaarden door de overheid-werkgeefster met de afgevaardigden der organisaties van personeel in overheidsdienst in vaste periodiek vergaderende commissies bestaat in Nederland reeds eenige jaren. De gemeente Amsterdam, die hier, zooals bij zooveel op sociaal gebied, de leiding nam, stelde het „georganiseerd overleg” in 1916 in, verscheidene andere gemeenten volgden en eindelijk, zeer onlangs, het Rijk en sommige provincies. De commissies, waarin het overleg wordt gepleegd en waarvan meestal — Rotterdam vormt een der uitzonderingen — alleen de vertegenwoordigers der werklieden- of ambtenarenbonden stemhebbende leden zijn, hebben de autoriteit, die het publiekrechtelijk lichaam vertegenwoordigt, tot voorzitter en treden feitelijk op als adviescolleges van het overheidsorgaan, dat met de vaststelling van de arbeidsvoorwaarden der betrokkenen is belast. Tot bindende afspraken kan men dus in de commissies niet komen, hoewel beide partijen, werkgeefster en werknemers, er in vertegenwoordigd zijn. Dit heeft aanleiding gegeven tot veelvuldige klachten; de werklieden wilden, dat, indien bij het overleg bleek, dat zoowel hun vertegenwoordigers als

die der werkgeefster zich met een ontworpen regeling konden vereenigen, deze regeling in de overlegcommissie zelf definitief kon worden vastgesteld en dus tot tusschen partijen geldend recht gemaakt. Bij den bestaanden toestand was het gedurende langen tijd onzeker, of het gegeven advies al dan niet zou worden opgevolgd, en, daar de beslissing berustte bij organen, waarvan gewoonlijk één lid, maar nooit alle het overleg hadden bijgewoond, was het opvolgen van het advies steeds zeer kwestieus. Geheel en al kon aan de wenschen der werkliedenbonden, ook met het oog op ons staatsrecht, niet tegemoet gekomen worden, maar het was wel mogelijk tot op zekere hoogte in de geuite bezwaren te voorzien. Met dit doel is thans te Amsterdam, ter uitvoering van een vroeger raadsbesluit, door een sub-commissie uit de centrale commissie voor het georganiseerd overleg met de afgevaardigden der werkliedenbonden een nieuw zeer vereenvoudigd werkliedenreglement ontworpen, waarin de Raad slechts de voornaamste punten der arbeidsvoorwaarden zal vastleggen, die verder ter uitwerking zullen worden overgelaten aan een commissie, waarin vertegenwoordigers van het gemeentebestuur en van de personeelsbonden tezamen met gelijke macht zitting zullen hebben. Komt men in deze commissie niet tot overeenstemming, dan beslist de Raad en deze kan ook ingrijpen, zoo hij meent, dat eenig besluit der commissie in strijd is met de wet, het algemeene of het gemeentebelang. Vele moeilijkheden waren bij het ontwerpen van dit reglement op te lossen en daar het bekend was, dat men in Engeland bezig was breed opgezette plannen op dit gebied te verwezenlijken, heeft een klein gezelschap, bestaande uit den Directeur van het gemeentelijk arbeidsbureau van Amsterdam, den Chef der afdeling arbeid ter Gemeente-secretarie van Den Haag — waar men mede iets naders wilde weten van de Engelsche projecten — en schrijver dezes, zich naar Engeland begeven ter bestudeering van de invoering der zoogenaamde Whitley-councils in de overheidsbedrijven. Van onze ondervindingen wil ik hier het een en ander mededeelen. Een korte uiteenzetting van deze raden moet echter voorafgaan.

Bij het uitbreken van den oorlog in 1914 bleek het noodzakelijk de productie zooveel doenlijk op te voeren. Dit werd in groote mate belemmerd door de trade union conditions, de arbeidsvoorwaarden, die de vakverenigingen in langdurigen strijd op de werkgevers hadden veroverd en die meestal, b.v. wanneer zij de getalsverhouding tusschen geschoolden en ongeschoolden of die tusschen mannelijke en vrouwelijke werklieden betroffen, de technische mogelijkheden binnen enge grenzen beperkten en dus veranderingen in de productie-wijze veelal onmogelijk maakten. De regeering verzocht de arbeidersorganisaties in het landsbelang tijdelijk afstand te doen van de conditions, waartegenover zij zich uitdrukkelijk verbond voor haar wederinvoering te zullen zorg dragen, zoodra de oorlog voorbij zou zijn. De werkliedenbonden gingen hiermee accoord. Noch zij echter, noch de regeering hadden gerekend op den langen duur van den oorlog en, reeds lang voordat het oogenblik was aangebroken, waarop de trade union conditions weer van kracht hadden moeten worden, bleek het, dat de techniek der productie zich op velerlei gebied zoo had gewijzigd, dat een terugkeer tot den status quo ante bellum ook hier onmogelijk was. De regeering stelde een staatscommissie in, een Reconstruction Committee, die de weerkker tot normale verhoudingen voor het geheele economische leven zou bestudeeren, en een sub-commissie uit deze, het Reconstruction Committee on Relations between Employers and Employed, had, gelijk haar naam aanduidt, speciaal tot taak de bestudeering der arbeidsverhoudingen. Zij bracht een rapport uit: Interim Report on Joint Standing Industrial Councils, dat naar haar voorzitter Whitley-report genoemd wordt, gelijk de voorgestelde raden Whitley-councils worden geheeten. Het rapport ontwierp nl. een raden-stelsel — nationale, districts en

locale of ondernemingsraden — dat voor elke bedrijfstak een geregeld overleg tusschen de werkgevers- en werknemersorganisaties zou vergemakkelijken, stakingen zou trachten te voorkomen en de werknemersbonden in de gelegenheid zou stellen medezeggenschap uit te oefenen bij de vaststelling der arbeidsvoorwaarden en soms zelfs bij technische aangelegenheden. De regeering begreep, dat de invoering van dit radenstelsel een volwaardig equivalent zou kunnen zijn voor het onmogelijk geworden herstel der trade union conditions en in een schrijven van den Minister van Arbeid aan vele vereenigingen van patroons en arbeiders, wordt de instelling der raden aangemoedigd: „het ministerie van arbeid zal bereid zijn allen mogelijken bijstand te geven bij de oprichting van bedrijfsraden en zal gaarne wenken ontvangen betreffende de wijze waarop deze bijstand het best zal kunnen worden verleend.”

De raden waren aanvankelijk vooral gedacht voor de particuliere ondernemingen, maar het is wel duidelijk, dat, toen de regeering hun instelling zoo hartelijk bevorderde en zij ook inderdaad alom hun arbeid aanvingen, onder het overheidspersoneel om vorming van raden ook in de overheidsdiensten en bedrijven werd geroepen. De regeering wilde hiervan eerst niets weten, doch, daar ook de genoemde sub-commissie in een tweede rapport als haar meening te kennen gaf, dat „de woorden werkgevers en werknemers in onze rapporten ook slaan op de rijks- en gemeentelijke autoriteiten en op de personen in hun dienst,” moest zij haar houding spoedig wijzigen. Na een voorbereiding werd in Februari 1919 een gemeenschappelijke vergadering gehouden van vertegenwoordigers der ministeriële departementen en der vakverenigingen, met het gevolg, dat commissies werden benoemd, die de constituties der nieuwe raden zouden ontwerpen. Zoo kwamen de raden voor de rijksdiensten en bedrijven tot stand en daarnaast, wat ons hier het meest interesseert, die voor de graafschappen en andere kleine locale eenheden, die ik hierna gemakshalve onder den naam „gemeenten” zal samenvatten. Op het georganiseerd overleg in deze gemeenten ga ik thans nader in.

Gelijk in de particuliere bedrijven worden ook in die, welke alleen of mede door de gemeenten worden uitgeoefend, drieërlei raden ingesteld. De nationale waren bij ons bezek reeds in functie, zij bestonden voor electriciteitsvoorziening, waterleiding, gasvoorziening, tramverkeer en voor de gezamenlijke niet-commerciële bedrijven en diensten. De districtsraden werden juist opgericht en de instelling der laagste raden, de works committees, was nog in voorbereiding. De veelheid der nationale raden wordt veroorzaakt door het feit, dat de eerstgenoemde vier raden de arbeidsvoorwaarden bespreken in bedrijven, die niet steeds de overheid, maar daarnaast soms particulieren uitoefenen, en in deze bedrijven onderling verschillen de verhoudingen te veel, dan dat één raad alle tezamen zou kunnen omvatten. De vijfde raad heeft uitsluitend met de verhoudingen in de overheidsdiensten te maken en heeft daarom ook de meeste overeenkomst met onze commissies voor overleg. De verdeeldheid der raden vindt men alleen bij die, waarin de werklieden, de manual workers, zijn vertegenwoordigd, voor alle ambtenaren in gemeentediens bestond slechts één nationale raad.

De verhouding tusschen de nationale en lagere raden is aldus. De nationale raden hebben tot taak de vaststelling der arbeidsvoorwaarden in het betrokken bedrijf voor het geheele land. Niet steeds is hier echter uniformiteit over zoo groot een territorium mogelijk en, om nu aan plaatselijke omstandigheden en eigenaardigheden recht te doen wederwaren, laat de nationale raad zoo noodig de vaststelling van bepaalde arbeidsvoorwaarden aan de districtsraden over. Soms gaat hij minder ver en vraagt slechts het advies der lagere raden en soms ook, wanneer het over zaken van minder belang gaat, kunnen de districtsraden op

eigen initiatief en geheel zelfstandig optreden, behoudens dan het recht van het hoogste college om de besluiten te vernietigen, wanneer zij in strijd komen met de belangen van andere districten. Een permanent verband tusschen de nationale en districtsraden is verzekerd, doordat enkele leden van de eerste steeds ex officio in de districtsraden zitten. Deze vergaderen ook geregeld een bepaald aantal dagen vóór de bijeenkomsten der nationale raden om de zaken te bespreken, die op hun agenda voorkomen. De werks committees zullen zich tot de districtsraden verhouden, ongeveer gelijk de districtsraden tot de nationale.

De taak der raden is in het algemeen de bespreking der arbeidsvoorwaarden of, gelijk het reglement van de National Joint Industrial Council for Local Authorities' Non-Trading Services (Manual Workers) het zegt: „de meest mogelijke samenwerking tusschen werkgevers en werknemers te verkrijgen in het belang van de verbetering der arbeidsvoorwaarden van alle personen, die bij deze diensten werkzaam zijn.” Deze algemeene regel, die met kleine afwijkingen in de reglementen van alle raden voorkomt, wordt dan verder uitgewerkt, waarbij tot de taak der raden blijkt te behooren naast de bespreking der arbeidsvoorwaarden in den meest ruimen zin, ook die van andere kwesties, de techniek en de organisatie van den dienst betreffende. In hoever dit laatste geen doode letter is, zal de ervaring moeten leeren, op het oogenblik bemoeien de raden zich nog vrijwel uitsluitend met de arbeidsvoorwaarden. Ik wil hier als voorbeeld laten volgen de uitwerking, die het zooveel geciteerde reglement van den reeds vermelden algemeenen regel geeft. Gelijk men zien zal, zullen de raden niet over gebrek aan werk hebben te klagen.

„De volgende zaken zullen meer in het bijzonder de aandacht van den raad vragen:

a. Het voorzien in de wijze, waarop geregeld de loonen, werktijden en arbeidsvoorwaarden in de betrokken diensten zullen besproken kunnen worden.

b. Maatregelen tot het regelen van de diensten en het werk.

c. Het beslechten van geschillen tusschen personen en afdelingen in de diensten en het voorzien in de wijze — indien dit nog niet is geschied — waarop men tot een spoedige oplossing van moeilijkheden kan komen.

d. Het verzamelen van statistische en andere gegevens betreffende zaken welke met de diensten in verband staan.

e. Het aanmoedigen van het bestudeeren van nieuwe procédés en van het doen van navorschingen met het oog op de verbetering der diensten.

f. Het verschaffen van faciliteiten voor het in praktijk brengen van uitvindingen en verbeteringen in de techniek of de werkwijze. Voorts te zorgen, dat de rechten der ontwerpers van zulke verbeteringen behoorlijk gewaarborgd worden en dat de financiële of andere voordeelen, die hieruit voortkomen, gelijkelijk onder de verschillende partijen verdeeld worden.

g. Het zoeken naar oplossingen voor problemen, welke zich in de diensten voordoen. Dit sluit in de vergelijkende studie van de organisatie en de werkwijzen der diensten hier te lande en elders, en indien gewenscht, het publiceren van rapporten.

h. Verbetering van de hygiënische toestanden (huisvesting inbegrepen) der arbeiders, werkzaam bij de betrokken diensten en zoo noodig verschaffing van gelegenheid voor speciale behandeling voor de werklieden der diensten.

i. Toezicht op de toelating tot en de opleiding voor de diensten. Samenwerking met de onderwijsautoriteiten voor het verschaffen van alle soorten van onderwijs noodig voor de diensten.

j. Het publiceren in de pers van officiële berichten betreffende de diensten.

k. Het voorstaan van de belangen der diensten bij het Parlement, de Ministeriële Departementen en andere autoriteiten.

l. Alle andere zaken den dienst betreffende, welke behandeling door het Parlement aan den Raad wordt opgedragen.

m. De voorstellen uit het Whitley-Report betreffende de districts- en locale raden, waarbij rekening gehouden wordt met eventuele reeds bestaande overeenkomstige organen.

n. Maatregelen voor toetreding van alle werkgevers en werknemers tot hun respectieve vereenigingen.

o. Het houden van voordrachten en bijeenkomsten over onderwerpen, welke voor de diensten van belang zijn.

p. Samenwerking met andere raden in kwesties van gemeenschappelijk belang.”

De raden zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de overheid-werkgeefster en van de werknemers, gewoonlijk in gelijke getalen. Noodzakelijk is deze gelijkheid van getal aan beide zijden niet, daar, gelijk ik hieronder nog nader zal meedeelen, voor het nemen van een besluit een meerderheid aan elken kant noodig is. Voor de gelijkheid van positie in het debat achtte men echter gelijkheid in de getallen der vertegenwoordigers wel gewenscht.

De werknemers zijn in de raden vertegenwoordigd door de afgevaardigden hunner organisaties. Dit zijn niet steeds, gelijk bij ons, bonden van enkel overheids-personeel, doch naast hen hebben ook particuliere vakvereenigingen, die een voldoende contingent leden onder het betrokken personeel tellen, vertegenwoordiging. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit, dat de vaklieden in overheidsdienst in Engeland arbeiden onder het voor hun vak in het particuliere bedrijf afgesloten collectieve arbeidscontract, terwijl daarentegen in de Nederlandsche gemeenten de arbeidsvoorwaarden van het geheele personeel steeds in onderling vast verband en tot op zekere hoogte los van die, welke voor overeenkomstigen arbeid elders gelden, worden vastgesteld.¹⁾ Het gevolg is, dat alle werknemers in overheidsdienst bij ons, meer dan in Engeland, gelijke belangen hebben en dus tezamen afzonderlijke organisaties stichtten.

Evenals de werklieden zijn ook de gemeenten van de verschillende soorten in de nationale raden vertegenwoordigd door haar vereenigingen, het zenden van een afgevaardigde door elke locale eenheid zou uiteraard ondoenlijk zijn. Een uitzondering is alleen gemaakt voor Londen: de London County Council, die voor ongeveer zeven millioen burgers optreedt, heeft zijn eigen vertegenwoordigers. Overigens bestaan de nationale raden aan de werkgeverszijde uit de afgevaardigden van de vier vereenigingen van gemeenten, graafschapsraden, raden van provinciesteden en raden van plattelandsgemeenten. Zij spreken dus voor de graafschappen en gemeenten, die bij hun organisaties zijn aangesteld en practisch zijn dit vrijwel alle, die in aanmerking komen; zij hebben aldus een macht en een verantwoordelijkheid, die niet onderschat moet worden. In de districtsraden worden de zetels, die aan de publiekrechtelijke lichamen toekomen, verdeeld tusschen het graafschap (of de graafschappen) en de groepen van gemeenten van verschillende grootte. Deze groepen wijzen dan in onderling overleg hun vertegenwoordigers aan.

Bij de procedure in de raadsvergaderingen is steeds in het oog gehouden, dat er twee tegenover elkaar staande partijen aan het onderhandelen zijn. Vóór een vergadering van den volledigen raad vergaderen de beide partijen afzonderlijk om, zoo mogelijk, onderling tot overeenstemming te komen aangaande de op de agenda voorkomende zaken; ook gedurende de raadszitting zelf, kan, wanneer nieuwe gezichtspunten zijn geopend, de wenschelijkheid hiervan blijken en de vergadering wordt dan voor de gescheiden besprekingen een poos geschorst. Het doel der onderhandelingen in de raden is, dat de werkgevers en werknemers tot een regeling der arbeidsverhoudingen geraken, waarmee zij zich beide kunnen vereenigen, en van daar is ook een der voornaamste bepalingen der regle-

¹⁾ Het Engelsche stelsel kan tot eigenaardige moeilijkheden aanleiding geven. Het kan voorkomen, dat in sommige vakken een korteren werkdag geldt, dan in andere. Het gevolg is, dat de arbeiders in hetzelfde overheidsbedrijf niet allen gelijken arbeidsduur hebben. Sommige vaklieden gaan eerder naar huis dan andere of, indien hun vertrek het geheele bedrijf stil zouden leggen, ontvangen geregeld extra-loon wegens overwerk.

menten, dat vóór het nemen van een besluit noodig is, dat aan beide zijden van den raad een meerderheid is verkregen. En van werkgeverskant en van dien der werknemers moet men zich dus in meerderheid met een voorstel vereenigen.

Voor het bepalen van de waarde der besluiten van de raden is het natuurlijk van groot belang te weten in hoeverre de gemeenten — wij zagen, dat zij slechts door haar vereenigingen vertegenwoordigd zijn — door hen worden gebonden. En dan moet op deze vraag het antwoord luiden: er bestaat voor de locale autoriteiten geen wettelijke verplichting zich aan de besluiten der raden te onderwerpen. De gemeenten blijven autonoom en stellen dus formeel geheel zelfstandig de arbeidsvoorwaarden van hun personeel vast. Praktisch bestaat er echter voor de gemeenten wel gebondenheid aan de „adviezen”. Wanneer een raad eenig besluit heeft genomen, ontvangen de gemeenten van den secretaris onverwijld bericht van het advies, dat de raad heeft uitgebracht. Weigert de gemeente het op te volgen, dan zal in de eerste plaats van het Ministerie van Arbeid, dat door een liaison-officer (een ambtenaar van het Ministerie, die den raad als deskundige ter zijde staat) steeds contact heeft met de raden, een aandrang uitgaan het besluit uit te voeren. Het Ministerie kan dit zonder bezwaar doen, daar immers uit het tot stand komen van het besluit blijkt, dat men ook van de zijde der gemeentevereenigingen zich er mee vereenigde. Mocht ook de wenk van het Ministerie geen resultaat hebben, dan kunnen de trade unions trachten door een staking (een stakingsverbod van overheids personeel kent men in Engeland niet) de locale autoriteiten tot rede te brengen. Een dergelijke staking zal veel kans van slagen hebben, daar de publieke opinie, zich richtend naar het oordeel der regeering en naar de houding, die de andere gemeenten ten aanzien van het betrokken raadsbesluit hebben aangenomen, zich waarschijnlijk tegen de dissidente gemeente zal keeren. De staking is natuurlijk een laatste middel, men heeft groot vertrouwen, dat de gemeenten uit eigen beweging de adviezen der raden zullen opvolgen en dit vertrouwen schijnt — veel praktijk is er nog niet — zelden te worden beschaamd. Men kan wel zeggen, dat de gemeenten de besluiten der raden voor zich bindend beschouwen. Opmerking verdient het, dat de regeering aanvankelijk wel geneigd was, deze bindendheid bij de wet vast te leggen; het verzet kwam van de zijde der werkliedenorganisaties, die vreesden, dat dit gepaard zou gaan met besnoeiing van haar stakingsrecht.

Vraagt men naar de reden, waarom de gemeenten, die toch steeds zoo naijverig zijn op haar autonomie, zich hier vrijwillig de handen laten binden, dan is deze reden tweemaal. Ten eerste zijn zij blij bevrijd te zijn van de behandeling der netelige kwesties betreffende de arbeidsvoorwaarden en dan wordt het opbieden in arbeidsvoorwaarden tusschen de gemeenten onderling thans voorkomen. Deze beide voordeelen wogen bij haar blijkbaar zwaar genoeg om daarvoor feitelijk afstand te doen van de bevoegdheid de arbeidsvoorwaarden van haar personeel zelfstandig te bepalen of zelfs een eenigszins belangrijken invloed hierop uit te oefenen, want het is wel duidelijk, dat, indien een vereeniging van gemeenten voor haar leden bij de onderhandelingen optreedt, wel het gemeentebelang in het algemeen behartigd zal worden, doch de individueele wenschen der gemeenten in de raden weinig tot hun recht zullen komen.

Niet alleen de gemeenten als werkgeefsters moeten zich echter gebonden beschouwen aan de besluiten der raden, ook de werknemers moeten genoeg nemen met de arbeidsvoorwaarden, die hun vertegenwoordigers voor hen in de raden hebben bedongen. Dit is een zaak van vakvereenigingsdiscipline. Voor het oogenblik schijnt deze groot genoeg te zijn, nu zonder veel moeite op meerdere punten verbeteringen in de arbeidsvoorwaarden kunnen worden verkregen; of als

eenmaal de grens bereikt is en de directe resultaten van de beraadslagingen in de raden minder gewichtig worden, de arbeiders nog even gesloten achter hun leiders zullen blijven staan, is een vraag, die de toekomst zal beantwoorden.

In groote trekken heb ik nu de raden geteekend, gelijk zij thans in Engeland worden ingevoerd. Op de details kan ik hier niet ingaan, doch het is begrijpelijk, dat, waar de grondgedachten, die bij de instelling van onze overlegcommissies en van de Engelsche raden voorzaten, gelijk waren, de Engelsche plannen onzen blik op de moeilijkheden, die zich bij het georganiseerd overleg in de Nederlandsche gemeenten voordeden, konden verruimen, al was het met het oog op het verschil in de toestanden in Engeland en hier onmogelijk — het lag trouwens ook nooit in de bedoeling — het Engelsche stelsel zonder meer hier over te planten. Een groot onderscheid tusschen het Engelsche overleg en dat ten onzent is, dat men in Engeland nationaal is begonnen en eerst langzamerhand via de districtsraden tot de gemeentelijke raden komt, gelijk er bijv. thans te Manchester een wordt opgericht. Een opbouw van onderaf, die dus gepaard gaat met het verwerven van ervaring op klein terrein, wat vergissingen op grooter gebied zal kunnen voorkomen, heeft ongetwijfeld zijn voordeelen, doch thans was de tijd wel aangebroken om naar het Engelsche voorbeeld door een centraal college contact te scheppen tusschen de verschillende plaatselijke overlegcommissies in Nederland, opdat grotere eenheid in de arbeidsvoorwaarden der gemeenten kon worden verkregen. Het instellen van een centralen raad naar Engelsch model wordt echter bij ons feitelijk onmogelijk gemaakt door de onlangs ingediende ontwerp-wet op de rechtspositie der ambtenaren, welke voor het geheele personeel van alle soorten publiekrechtelijke lichamen de arbeidsvoorwaarden tot in details regelt. De zeker noodig eenheid in arbeidsvoorwaarden zal door dit ontwerp ongetwijfeld worden verkregen, maar daarnaast zal het de mogelijkheid afsnijden de voornaamste resultaten van het Engelsche stelsel ook hier te bereiken: ten eerste, dat alle arbeidsvoorwaarden in den ruimsten zin des woords worden bepaald, ook indien het centraal geschiedt voor het geheele rijk, door de overheidsorganen en de organisaties der geëmployeerden gezamenlijk en wel in permanente raden, die dus steeds in de gelegenheid blijven, zoo noodig binnen korten tijd, het eenmaal vastgestelde weer te wijzigen, en ten tweede, dat zaken, die zich minder goed voor nationale regeling blijken te leenen, zonder moeite aan de districts- of lagere raden kunnen worden overgelaten. Op deze wijze wordt bereikt soepelheid in de nationale regeling en differentiatie naar plaatselijke behoeften, twee belangen die het genoemde wetsontwerp verwaarloost. Het kent wel een commissie voor georganiseerd overleg, die dus met den nationalen bedrijfsraad zou kunnen worden vergeleken, maar zal niet alleen formeel, maar naar alle waarschijnlijkheid ook feitelijk, het oude zuiver adviseerende karakter hebben en alle reeds in de praktijk gebleken bezwaren zullen zich hierbij dus weer onverzwakt doen gevoelen. Daar de wet reeds in 138 artikelen de arbeidsvoorwaarden in finesses zal vaststellen en het overleg alleen de algemeene maatregelen van bestuur zal betreffen, die uit de wet voort zullen vloeien, zal de commissie ook zelden principiële vraagstukken te behandelen krijgen. Van medezeggenschap in de bepaling der arbeidsvoorwaarden zal zoo geen sprake zijn en het overheids personeel, dat de wet met beide handen zou aangrijpen om de inderdaad vaak zeer gunstige bepalingen, die zij bevat, zou spoedig daarna, en dan te laat, bij het opkomen van nieuwe wenschen en ideeën, diezelfde wet, die door het langzaam arbeiden onzer wetgevende machine, zeer moeilijk te wijzigen zal zijn, verwenschen.

Wie verbetering der economische verhoudingen

verwacht van het groeien van zuivere medezeggenschap der arbeiders in de bedrijven, waarin zij werkzaam zijn, daar deze medezeggenschap onafwijsbaar ook medeverantwoordelijkheid voor den gang van zaken zal meebrengen, moet wel het nieuwe geluid van het Engelsche radenstelsel en de Amsterdamsche plannen verre verkiezen boven de oude deun van het ingediende wetsontwerp.

J. C. SCHREUDER.

DE AANSTAANDE VERGADERING DER NEDERLANDSCHE JURISTENVEREENIGING.

Twee vragen zijn voor de op het einde dezer maand te houden vergadering aan de orde gesteld, een vraag van privaat recht en een van Indisch staatsrecht.

De eerste vraag is aldus geformuleerd: Moet aan private rechtspersonen een nationaliteit toegekend worden en zoo ja, verlangt deze nationaliteit bijzondere wettelijke regeling. Tot heden is hierover nog slechts één praeadvies verschenen, dat van Prof. Mr. W. L. P. A. Molengraaff.

Het onderwerp is door den oorlog ingegeven; de maatregelen in de oorlogvoerende landen genomen tegen vereenigingen en vennootschappen, welke vreemde belangen dienden, deden de vraag opkomen of ook in ons land dergelijke bepalingen, hetzij voor vreedstijd, hetzij preventief voor geval van oorlog gewenscht zijn. De vraag zal dus in dit licht bezien moeten worden of het gewenscht is aan private rechtspersonen, d.i. vereenigingen, naamlooze vennootschappen, coöperatieve vereenigingen, onderlinge waarborgmaatschappijen en stichtingen, evenals aan natuurlijke personen een nationaliteit toe te kennen en zoo ja, of dan aan rechtspersonen van vreemde nationaliteit beperkingen moeten worden opgelegd, hetzij altijd, hetzij alleen in geval van oorlog. Bij de beantwoording van het vraagstuk maakt de praeadviseur een splitsing tusschen stichtingen en de overige genoemde vereenigingen. Vooraf gaat een bespreking van het karakter der rechtspersoonlijkheid.

Zooals men weet is Prof. Molengraaff een voorstander, hier te lande de eerste verdediger van de opvatting, dat een rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging niet is een afzonderlijk, van de individuele leden afgescheiden rechtssubject, maar dat deze benaming slechts een wijze van uitdrukking is voor de gezamenlijke leden met deze beteekenis, dat hunne aansprakelijkheid is beperkt. Het vermogen behoort niet toe aan een nieuw geschapen persoon, maar is het eigendom van de gezamenlijke leden of vennoten. Daartegenover staat de heerschende leer, ook die van den Hoogen Raad, dat een rechtspersoon is een afzonderlijk, van zijn leden afgescheiden rechtssubject, dat als zoodanig eigendom kan bezitten, vorderingen en schulden kan hebben.

Schr. verdedigt zijn opvatting, dat onze wetgeving aan zijn kant staat, in het kort aldus, dat de betreffende vereenigingen in het wetboek voorkomen onder de overeenkomsten, terwijl de wet van 1855 geen verandering in het karakter der vereenigingen heeft gebracht door het stellen van den eisch, dat voor het verkrijgen der rechtspersoonlijkheid de koninklijke goedkeuring noodig is. Dit heeft slechts betrekking op de beperkte aansprakelijkheid, maar is van geen invloed op het contractueele karakter der vereeniging, welke zonder deze goedkeuring bestaat, zij het met volledige aansprakelijkheid harer leden en welke ook blijft bestaan, nadat de koninklijke bewilliging door het verloop van den tijd vervallen is. Dit tijdschrift is niet de plaats om diep in deze zuiver juridische kwestie in te gaan. Betwijfeld mag echter worden of het betoog van den geleerden praeadviseur de voorstanders van de oude leer van de onjuistheid hunner opvatting zal overtuigen. Ook al zou men kunnen erkennen, dat de wet van 1855 geen verandering in het wezen der vereeniging heeft gebracht, dan blijft naar mijne meening de stelling, dat onze

wetboeken de vereenigingen en vennootschappen als louter overeenkomsten beschouwen voor bestrijding vatbaar. Art. 1690 B. W. spreekt van vereenigingen van personen als van zedelijke lichamen, hetgeen kan wijzen op een bedoeling, dat deze vereenigingen zelfstandige rechtssubjecten zijn. Al is de bron een overeenkomst, dan belet dit niet, dat het resultaat daarvan iets anders dan een overeenkomst is, nl. een afzonderlijk lichaam, rechtssubject, waarvoor echter, uitsluitend omdat de wet het voorschrijft, nog een formaliteit, de koninklijke bewilliging noodig is om geheel effectief te kunnen zijn.

Thans echter genoeg over deze kwestie. Voor de beantwoording van de gestelde vraag is zij niet absoluut noodig. Want al stelt de praeadviseur ook in den aanvang, dat er bij de heerschende leer geen reden is om geen nationaliteit aan een rechtspersoon te geven evenals aan een natuurlijk persoon, terwijl er omgekeerd bij de opvatting, dat rechtspersoon slechts een verzamelwoord is voor de gezamenlijke leden of vennoten, geen plaats is om aan die gezamenlijke personen een afzonderlijke collectieve nationaliteit toe te kennen, zoo zal de praktische toepassing toch moeilijk verschillend kunnen zijn. Waarom het gaat is of er in sommige gevallen reden zal zijn om een vereeniging of vennootschap, welke vreemde belangen dienen, niet tot stand te laten komen of om aan hare werkzaamheden beperkingen aan te leggen. Maar dan zal men bij beide opvattingen op dezelfde elementen den nadruk moeten leggen. Terecht wijst schr. er op, dat de plaats van vestiging niet beslissend kan zijn voor de nationaliteit van een rechtspersoon, evenmin als de geboorteplaats de nationaliteit van het individu bepaalt. Daarvoor is van belang de gezindheid jegens een bepaalde nationale belangengemeenschap en deze gezindheid der rechtspersoon wordt beheerscht door de gezindheid van hen, die in de vereeniging de zeggenschap hebben. Wil men den vreemden invloed in vereenigingen of bedrijven weren of beperken, dan zullen de beperkende bepalingen betrekking moeten hebben op de oprichters, aandeelhouders of leden en bestuurders. Zoo is het ook geschied in de Scandinavische landen, waar het vreemdelingen zeer moeilijk gemaakt wordt deel te nemen in naamlooze vennootschappen. Wanneer men een dergelijke regeling wenscht, dan zullen er bepalingen gemaakt moeten worden, welke verbieden of beperken het deelnemen aan de oprichting door vreemdelingen, het hebben van aandelen, het uitoefenen van bestuursfuncties. Maar die regelingen zullen dezelfde zijn of men op het standpunt staat, dat een rechtspersoon een afzonderlijk rechtssubject is of dat daarmede slechts bedoeld zijn de gezamenlijke vennoten.

Komende tot de vraag of een algemeen beperkende regeling als in de Noorsche landen voor ons gewenscht is, beantwoordt de praeadviseur deze ontkennend. Meerdere afwijking van art. 9 Algemeene Bepalingen, dat voorschrijft, dat het burgerlijk recht hetzelfde is voor Nederlanders als voor vreemdelingen, behoudens de uitzonderingen van de wet, acht hij in het algemeen niet noodig voor rechtspersonen. Indien dit in bijzondere gevallen gewenscht is, zal men zich weten te helpen. Zoo wijst schr. op verschillende subsidiewetten voor stoomvaartmaatschappijen, waarbij als voorwaarde Nederlandsch overwicht in bestuur en algemeene vergadering wordt voorgeschreven, op de z.g. oligargische clause, waarmede gewaakt wordt tegen een niet gewenscht vreemd overwicht in de bestuursbezetting.

Los van de vraag der nationaliteit is te beschouwen de rechtspersoon hier te lande opgericht of in den vreemde, maar hier werkzaam. Moeten voor deze laatsten afzonderlijke regelingen gelden? Sch. geeft een drietal aan, welke hem gewenscht voorkomen. In de eerste plaats vaststelling, welke bepalingen van ons recht dwingend recht zijn, opdat over de vraag aan welke voorschriften ook vreemde rechtspersonen on-

derworpen zijn, geen geschil meer zal ontstaan; vervolgens voorschift, dat in den vreemde opgerichte rechtspersonen, welke hier te lande handelen, ook hier een bijkantoor hebben, waar zij kunnen worden gedagvaard, en ten slotte bijzondere bepalingen voor bepaalde bedrijven, b.v. voor verzekeringsmaatschappijen om deze te verplichten de reserve voor hare in Nederland loopende contracten hier te lande te leggen en een waarborgsom te storten ten behoeve van hare Nederlandsche verzekerden.

Het lijstje is wat fragmentarisch. Vermoedelijk zullen anderen, al naar hunne ervaringen met buitenlandsche vennootschappen het vragenlijstje uitbreiden. Ik voor mij zoude liefst vooral met de derde groep uiterst voorzichtig willen zijn en eerst bij dringende noodzakelijkheid daartoe overgaan.

Ten slotte behandelt schr. nog kort de stichtingen en hij geeft aan, dat de nationaliteit bepaald wordt door het doel of de nationaliteit van hen, die over het doel zeggenschap hebben. Zoo formuleert hij dat de nationaliteit van vereenigingen-rechtspersonen afhangt van de nationaliteit van hen, die de werkzaamheid der vereeniging beheerschen. Met deze beginselen zal men zich wel kunnen vereenigen, maar wanneer voor de toepassing van sommige bepalingen het noodig mocht zijn om de nationaliteit van een vereeniging of stichting vast te stellen, dan komt het mij voor, dat dit aldus geformuleerde beginsel in moeilijke gevallen voor practische toepassing te vaag zal blijken, zoodat dan een op dit beginsel rustende uitgewerkte bepaling gewenscht zou zijn. Behoeft bestaat hieraan niet, wanneer men geen algemeen beperkende bepalingen voor vreemde rechtspersonen wil geven. En gaarne ga ik met den prae-adviseur mede, waar hij daarvoor ten onzent geen noodzakelijkheid ziet.

Als tweede onderwerp staat de uitbreiding van de bevoegdheden van den Indischen Volksraad op het programma. Het onderwerp wordt met de volgende vraag aldus geformuleerd: Vooropstellende, dat op uitbreiding van de autonomie onzer koloniën moet worden aangestuurd, wordt gevraagd of en zoo ja op welke wijze, verandering behoort te worden gebracht in de samenstelling en werkkring van den Indischen Volksraad. Ook hierover is nog slechts één prae-advies verschenen van den heer H. Carpentier Alting.¹⁾

De kern van het betoog van den prae-adviseur is deze, dat de Volksraad op heden een onbestemde plaats inneemt tusschen een adviseerend lichaam, zooals het ontworpen is en een westersch parlement, zooals het zich wil voordoen. Hoe zal de ontwikkeling moeten zijn? In de richting van een werkelijk parlement, maar daarvoor is noodig, dat er een gemeenschap is, waarvan dit parlement de vertegenwoordiger kan zijn. Zulk een gemeenschap is het Indië van heden, dat nog bestaat uit verschillende van elkaar afgescheiden rassen, waartusschen geen eenheid bestaat, nog niet. De Volksraad, waarin geenszins alle deelen van de Indische bevolking vertegenwoordigd zijn, kan niet beschouwd worden de geheele Indische gemeenschap te vertegenwoordigen. Schr. betoogt, dat het te betreuren is, dat niet de Volksraad is de bekroning van een reeds sterk ontwikkelde autonomie der onderdeelen, maar dat deze is gekomen in een tijd, waarop deze ontwikkeling nog in den aanvang staat. Daardoor zal eenerzijds de Volksraad zich hebben bezig te houden met een veel te uitgebreide taak, welke beter door de zelfbesturende onderdeelen zou kunnen worden verricht, terwijl anderzijds de bevolking de politieke opvoeding mist, welke juist door het deelnemen aan het bestuur in plaatselijken en gewestelijken kring het best kan worden verkregen. Rekening houdende met het ontvaken van het Oosten, moet men toch niet te hard van stal

¹⁾ Later is nog het prae-advies van Prof. Mr. C. v. Volenhoven verschenen, hetwelk aan het slot van dit artikel besproken wordt.

lopen en in het belang van Indië een geleidelijke ontwikkeling verkiezen boven een te veel in eens. In het bijzonder is het niet gewenscht, dat door het ontbreken van een voldoende politiek besef bij de bevolking de macht komt in handen van onverantwoordelijke partijleiders. „Deze te doen treden in de plaats van die hoofden en ambtenaren, die ook gezagsmannen zijn, maar dan van de daad en het voorbeeld, ware het geven van steenen voor brood!”

De Volksraad draagt den stempel van halfslachtigheid en voorloopigheid. Ingesteld als een adviseerend lichaam heeft het dadelijk de taak van een parlement op zich genomen door de Regeering te critiseeren en ter verantwoording te roepen. En de Regeering is hierop te gewillig ingegaan door zich in den Volksraad te verantwoorden en te verdedigen.

Hoe staat nu op heden de balans? Eenerzijds is het groote voordeel verkregen, dat door uitvoerige behandeling van de begrooting de leden en het belangstellend publiek meer en meer bekend worden met de belangen der onderscheiden volksdeelen, met inrichting en omvang van het bestuur, terwijl ook de regeering is getreden uit de geheimzinnigheid, welke haar scheen te omgeven. Meer publiciteit, meer bekendheid en daarnaast grooter voorlichting aan de Staten Generaal in het moederland. Daartegenover staat als groote debetpost de geest van wantrouwen in, de zucht tot afbreken van het Regeeringsbeleid. Voortdurende critiek alsof de Regeering de gemeenschappelijke vijand ware; critiek niet alleen op het zakelijk beleid, maar ook op de gezindheid en de goede trouw van het Bestuur. Dit is niet te dulden van een adviseerend lichaam, dat onverantwoordelijk is en dat niet gedwongen kan worden de consequenties van zijn houding te aanvaarden. Daarbij verzwakt het de Regeering, welke in een land als Indië onaantastbaar en onkwetsbaar moet zijn. Een zoodanige critiek kan alleen toegelaten worden, wanneer de Regeering uit den Volksraad zou zijn voortgekomen, dus in het zuivere parlementaire stelsel.

In het vervolg van zijn prae-advies betoogt schr. verder, dat daarvoor thans de tijd nog niet gekomen is. Hij erkent, dat, de toestand eenmaal aldus ontstaan zijnde, van een teruggang naar zuiver adviseerend lichaam geen sprake meer kan zijn en hij onderzoekt de vraag in hoeverre meer rechten aan den Volksraad zouden kunnen gegeven worden. Het recht van interpellatie, ofschoon niet uitdrukkelijk toegekend, wordt reeds thans uitgeoefend en de Regeering is niet karig met het geven van inlichtingen. Tegen erkennen van dit recht om inlichtingen te verkrijgen bestaat geen bezwaar, mits het niet wordt beschouwd als een bevoegdheid om de Regeering ter verantwoording te roepen. Maar dan spreekt het zoo vanzelf, dat het niet uitdrukkelijk behoeft te worden toegekend.

Zoo zal er ook geen bezwaar zijn, dat de Volksraad zelf een onderzoek instelt, maar verleening van het recht van enquête in dien zin, dat getuigen verplicht zijn hunne verklaringen te geven en met het doel om tengevolge hiervan de Regeering ter verantwoording te kunnen roepen en op veranderingen aan te dringen, zal er toe leiden, dat in de oogen der bevolking het gezag van de Regeering op den Volksraad zal zijn overgebracht. Daarbij komt de moeilijkheid om van inlanders objectieve waarheid te vernemen, terwijl veelal een enquête-commissie uit den Volksraad met een zeker vooropgezette meening haar onderzoek zal aanvaarden. Toekenning dus van het parlementaire recht van enquête is niet aan te bevelen.

Het recht van initiatief is een onderdeel van de wetgevende bevoegdheid. Wil de Volksraad wetgevende bevoegdheid hebben, dan moet hij de verantwoordelijkheid daarvoor dragen tegenover de ingezetenen. Dan moet hij zijn de afspiegeling van het Indische volk, maar dan moet er ook zooveel samenhang, verstandhouding en homogeniteit zijn onder de

ingezetenen, dat door onderlinge samenwerking een vertegenwoordiging kan worden gevormd. Een zoodanige samenhang bestaat er thans nog niet.

Schr. gaat dan na de verschillende volksgroepen, die niet vormen één volksgeheel, voor elkaar geheel onverstaaubare talen spreken en in wier midden niet-Inlanders van uiteenloopende nationaliteit leven en arbeiden. Er zijn streken, waar de kampongoorlogen nog bestaan en zoo kan men niet eenig gevoel van gemeenschap van algemeen Indische belangen verwachten, waar nog moet worden geleerd, hoe men plaatselijke belangen kan dienen. Ook de partijen geven die cenheid niet; zij bewegen zich voornamelijk op het gebied van stroomingen en denkbeelden.

Zoo is het dus niet mogelijk om een algemeene volksvertegenwoordiging te vormen, terwijl een federatieve vertegenwoordiging eerst kan ontstaan, wanneer de deelen der federatie zijn georganiseerd. De conclusie, waartoe de praeadviseur komt, is dan ook, dat het niet mogelijk is thans aan den Volksraad meer bevoegdheid te geven, dan die welke hij reeds bezit.

Ook zou schr. niet wenschen, dat er meer wetsontwerpen werden opgenoemd, waarover de Volksraad zou moeten worden gehoord. Thans geldt dit slechts voor begrooting en rekening, terwijl het advies over andere wetsontwerpen kan worden gevraagd. Het zou een ongewenschte en onjuiste opvatting medebrengen van de meer of mindere belangrijkheid der onderwerpen, terwijl het meer gewenscht is, dat door de praktijk wordt ontwikkeld, hoever de adviseerende bevoegdheid van den Volksraad zich zal uitstreken.

Ten slotte wijdt de praeadviseur eenige beschouwingen aan de wijze van samenstelling van den Raad. Ook voor de toekomst zal het noodig blijken, dat een gedeelte van de leden door de Regeering zal worden benoemd, omdat deze zal moeten bestaan uit mannen, die ieder op een of ander terrein met kennis van zaken kunnen oordeelen, terwijl een zoodanige samenstelling door volkskeuze niet is te verwachten, zolang de kiezers zelve niet doordrongen zijn van de beteekenis dier onderwerpen. Ook zal nog moeten worden vastgehouden aan het verschil tusschen inlanders en Europeanen en Vreemde Oosterlingen. Schr. zou het aantal leden willen uitbreiden tot 48 benevens den voorzitter, waarvan dan 24 inlanders en 24 Europeanen en Vreemde Oosterlingen zouden zijn. Daardoor zou er meer gelegenheid zijn, dat ook thans nog niet vertegenwoordigde rassen in den Volksraad een plaats zouden krijgen, terwijl door het grooter aantal ook de verschillende onderwerpen meer deskundigen zouden vinden.

De wijze van verkiezing dient waarborgen te geven, dat de kiezers personen zijn in staat de beteekenis van den Volksraad te begrijpen, en daardoor zal aan getrapte verkiezing de voorkeur moeten worden gegeven. Gebruik kan gemaakt worden van de reeds bestaande bestuursinstellingen.

Het prae-advies eindigt met de toelating van de vrouw in den Volksraad te vorderen, rekening houdende met de belangrijke positie, welke deze in de inlandsche samenleving van verschillende volksgroepen inneemt.

Het resultaat van de beschouwingen van den heer Carpentier Alting is dus, dat in afwachting van een verdere ontwikkeling van de autonomie der onderdeelen de Volksraad voorloopig zijn zelfslachtige positie zal moeten blijven behouden. Beperking van de ongebreidelde zucht tot critiek en bevordering van opbouwende medewerking, zij het in adviseerenden vorm, aan wetgevendenden arbeid.

Nadat het bovenstaande overzicht over het prae-advies van den heer Carpentier Alting geschreven was is het tweede prae-advies van Prof. Mr. C. van Vollenhoven verschenen; vandaar dat beide adviezen niet met elkander, doch na elkander besproken worden.

Zooals te verwachten was, klinkt in het geschrift

van Prof. Van Vollenhoven een ander geluid, dan het hierboven weergegevene. Hier geen wantrouwen, maar vertrouwen in een ruimere ontplooiing van de bevoegdheden van den Volksraad. De wijze van controle, zooals deze thans wordt uitgeoefend, als niet-toelaatbare critiek en zucht tot afbreken bestempeld in het advies van den heer Carpentier Alting, vindt geen afkeuring bij Mr. Van Vollenhoven; integendeel brengt hij hulde aan het optreden van den Volksraad in de afgelopen jaren en spreekt hij van het stormenderhand verworven vertrouwen. Waar de eerste praeadviseur van oordeel is, dat de regeering door hare bereidwilligheid in het beantwoorden van gestelde vragen voet heeft gegeven aan de zucht tot controle naar haar beleid en haar inzichten, daar bewondert de tweede praeadviseur de regeering om deze hare houding en spreekt hij van het ongeschreven recht van controle, dat aan den Volksraad toekomt. Vooralsnog wantrouwen in de politieke inzichten van de indische bevolking bij den een, vertrouwen daarin van den ander zijn de verschillende grondslagen, waarop elk dier praeadviezen steunt. Een keuze daartusschen te doen ligt niet binnen de bevoegdheid van steller dezès, die zich voor dit onderwerp slechts bepaalt tot het geven van een overzicht.

Mr. Van Vollenhoven bespreekt eerst eenige afzonderlijke bevoegdheden. Begrijpelijkerwijze is hij minder bevreesd voor het toestaan van het recht van enquête, waar noodig met dwangbevoegdheid geschraagd. Hij ontkent, dat dit recht slechts kan toekomen aan een lichaam, dat naast de critiek, ook de verantwoordelijkheid voor de gevolgen dezer critiek heeft. De medewerking aan de begrooting acht schr. thans meer schijn van macht, omdat, al heeft de landvoogd de voorloopige begrooting overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad vast te stellen, de Staten-Generaal de definitieve begrooting onafhankelijk daarvan, dus meer of minder gewijzigd kunnen vaststellen. Schr. oordeelt, dat de beslissing in Indië moet liggen met een recht van controle bv. door een vetorecht in het moederland, maar in dien zin, dat ten slotte Indië zelf de posten heeft te bepalen.

De vraag of de invloed van den Volksraad op de wetgeving moet worden uitgebreid, aldus dat er meer onderwerpen zijn, waarover de medewerking van den Volksraad vereischt zal zijn, wordt eveneens door Mr. v. Vollenhoven behandeld, die ook niet zou wenschen een enumeratie van gewichtige tegenover minder gewichtige onderwerpen. Toch noemt hij verscheidene onderwerpen als die betreffende heerendiensten, wetboeken, rechterlijke verrichting e.a., welke vooraf aan het oordeel van den Volksraad zullen behooren te worden onderworpen. Eens vastgesteld na medewerking van den Volksraad, zullen deze niet zonder diens medewerking mogen worden gewijzigd. Evenzoo zal een algemeene maatregel van bestuur, zulk een onderwerp betreffende, de medewerking van den Volksraad behoeven.

Uitvoerig komt thans ter sprake of de Volksraad invloed zal behooren te hebben op de samenstelling van de regeering: de kwestie dus van het parlementaire stelsel. Schr. betoogt nu, dat een doorvoering hiervan op westerschen leest niet doorvoerbaar is. Voldoende krachten om bij aftreden van de regeering deze over te nemen, zal de Volksraad in den eersten tijd nog niet hebben. Schr. vergelijkt thans echter de verhoudingen bij Provinciale Staten en Gemeenteraad. Hier bestaat ook sterke controle op het bestuur, maar men ziet betrekkelijk zelden het aftreden van een individueel wethouder of lid van Gedeputeerde Staten. Een reden hiervoor ziet schr. in de omstandigheden, dat de uitvoerende colleges voor een bepaalden tijd worden gekozen en als een geheel optreden. Zoo zou hij in overweging geven, dat de landvoogd met de door hem te benoemen departementshoofden een geheel zou uitmaken, terwijl die departementshoofden voor een bepaalden tijd zouden worden benoemd. Het aftreden zou plaats vin-

den na de eerste begroting van een nieuwen Volksraad, zoodat de G.G. uit die besprekingen voorlichting voor zijn benoemingen zal kunnen ontvangen.

Ten slotte wordt ook de samenstelling van den Volksraad onder het oog gezien en een uitbreiding bv. tot 60 leden wenschelijk geacht. Al zullen ook dan niet alle groepen der bevolking vertegenwoordigd kunnen zijn, zoo zou een regeling te treffen zijn als in Engelsch-Indië, dat verschillende groepen om beurten het recht krijgen vertegenwoordigd te wezen. Invloed zal de Volksraad behooren te hebben op de keuze van zijn voorzitter. De aanwijzing van leden door de Regeering zou nog niet geheel te missen zijn, maar zou slechts dienen om leemten in de deskundigheid van den gekozen Volksraad aan te vullen.

Zeker zijn nog meer belangrijke opmerkingen uit de praeadviezen naar voren te halen, maar dit overzicht zou dan te lang worden. Met belangstelling zullen de besprekingen mogen tegemoet gezien worden, in het bijzonder over dit vraagstuk, waarover praeadviezen zijn uitgebracht, die een zoo geheel verschillend uitgangspunt hebben en dus een breede basis opleveren voor een mondelinge gedachtenwisseling. Op die besprekingen hoop ik in een volgend artikel terug te komen.

RIBBIUS.

EEN TERUGBLIK OP HET ASSURANTIE-BEDRIJF IN DE OORLOGSJAREN. *)

(Inzonderheid op de zeeverzekering.)

II.

Bijkans in alle zeevarende landen heeft men naast de vrije markt instellingen voor staatsmolestverzekering opgericht. Tegen de grote massa molestrisiko's, waarvoor dekking werd gezocht, waren de particuliere assuradeurs niet in alle omstandigheden opgewassen. Daarbij waren de gevallen denkbaar, dat om redenen van algemeen belang verzekeringen tegen lager premie moesten worden afgesloten, dan het risico wettigde en in die gevallen was men op de Staat aangevallen. Maar vóór alles was het van belang, dat er onafgebroken gelegenheid tot verzekeren zou bestaan, dat niet op ogenblikken van crisis de scheepvaart of het goederenvervoer zouden worden gestremd omdat de assuradeurs tijdelijk geen nieuwe verzekeringen op zich wilden nemen. Deze overwegingen hebben eerst in Engeland, en langzamerhand ook in de andere landen, zoowel neutrale als oorlogvoerende, tot het invoeren van staatsmolestverzekeringen geleid, niet als een staatsmonopolie, ook niet met de bedoeling om de Staat winst te bezorgen, maar, zoals het in Engeland werd uitgedrukt, „to keep the trade going”. Biezonder duidelijk zijn de beginselen, waarop zulk een stelsel van staatsverzekering behoort te rusten, uiteengezet in het rapport dat door de in 1913 benoemde Engelse staatscommissie in de eerste dagen van de oorlog is uitgebracht. Het is in de praktijk gebleken, dat in enkele opzichten van de voorgenomen regeling moest worden afgeweken, maar in hoofdzaak heeft het stelsel van de Engelse staatscommissie toepassing gevonden, ook in de andere landen waar men later tot de staatsmolestverzekering overging. Alleen Duitsland heeft een stelsel aangenomen, dat principieel van het Engelse verschilt. Daar is de Staat niet als verzekeraar opgetreden, maar heeft krachtige steun gegeven aan de oprichting van een tweetal verzekeringmaatschappijen, die een min of meer officieel karakter hadden en waarmee de Staat hetzelfde bereiken kon wat elders met de staatsverzekering werd bereikt.

Ook in Nederland is de Staat, voorzover nodig, zelf als verzekeraar opgetreden. Deze regeling is hier niet zonder verzet tot stand gekomen. In Februari 1915 meende de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, dat er aanleiding bestond een staatsmolestverzekering bij de wet mogelijk te maken. Het daartoe

*) Vereenvoudigde spelling.

ingediend wetsontwerp was uitermate kort, en liet de uitvoering van het beginsel vrijwel geheel aan de minister over. Men heeft toen gevreesd, dat deze van de staatsmolestverzekering te veel een staatsbedrijf zou maken, dat dit het particuliere bedrijf benadelen zou en tegelijk, dat het aan de Staat grote financiële verliezen zou berokkenen. Men drong er op aan, dat de staatsverzekering niet anders dan in geval van nood toepassing zou vinden, niet anders zou werken dan aanvullenderwijs. De omstandigheden maakten bovendien in die periode van de oorlog het in werking treden van een staatsmolestverzekering in Nederland nog weinig nodig. Het gevolg van dit alles is geweest dat het ontwerp wijziging heeft ondergaan, en het nieuwe ontwerp eerst in Mei 1916 tot wet is verheven. De wet kwam pas in toepassing bij het begin van de onbepaalde duikbootoorlog, in Februari 1917. In tegenstelling tot Engeland, waar ook molestrisiko's te land door de staatsverzekering konden worden gedekt, heeft de Nederlandse staatsverzekering zich bepaald tot dekking van het molestgevaar ter zee.

Tijdens de oorlog zijn de oorlogvoerende Staten over de uitkomsten van hun bedrijf zeer zwijgzaam geweest. Begrijpelijkerwijs. De staatsverzekering werd niet kommercieel geleid. De premies waren dikwijls wat lager dan de duikbootaanvallen en de mijnen eigenlijk eisten, en men was er volstrekt niet op gesteld hiervan aan de vijand mededeling te doen.

Nu de oorlog voorbij is krijgen wij omtrent deze bedrijfsresultaten hier en daar wat te horen. Een „Preliminary Statement of Results”, door de Engelse regering aan het parlement overgelegd, geeft totalen van de 25 rubrieken, waarin de Engelse Staatsverzekering verdeeld was, een premiesijfer van £ 197.797.800 een schadesijfer van £ 171.462.800, dus een overschot van £ 26.335.000. Op 16 rubrieken was winst gemaakt, op 9 verlies geleden. Iets anders dan dit „voorlopig overzicht” heeft Engeland nog niet gegeven. (Zie hierover Ec.-Stat. Ber. van 23 April 1919).

In Nederland verlangde de wet dat de minister na afloop van elk jaar de resultaten van het staatsbedrijf zou mededelen. Deze resultaten zijn altijd gunstig geweest; als eindsijfers zijn opgegeven: f 18.052.712 aan premies, ca. f 12.710.072 aan schade en onkosten, overschot f 5.342.640. Dat deze uitkomst gunstig is, moet voor een deel aan het toeval worden toegeschreven, want ook bij ons Staatsbedrijf was de kommerciële grondslag maar zwak. Zij die als gevolg van staatsverzekering zware verliezen voor de Staatskas voorspeld hadden en die gelijktijdig er voor pleitten dat de minister niet anders verzekeren zou dan wanneer de vrije markt tekort schoot, hadden over het hoofd gezien, dat juist een uitgebreide tekening, soortgelijk aan die van de gewone assuradeuren, de beste weg zou zijn om zware verliezen te ontgaan, en dat het tekenen van weinig posten, voor grote bedragen, in gevaarlijke tijden, juist financieel veel kwader kansen zou opleveren. Dat de onderneming voor de Nederlandse schatkist goed is afgelopen, zal dan ook wel voor een deel hieraan toe te schrijven zijn, dat de minister later het bedrijf toch iets meer kommercieel is gaan drijven door de reders van de door de Staat gevorderde schepen (in een zekere periode voeren bijna alle schepen gevorderd) te noodzaken hun schepen voor $\frac{1}{10}$ te verzekeren bij de Staat.

Behalve aan het nieuwerwetse molestrisiko hebben assuradeuren zich ook aan andere nieuwigheden moeten aanpassen. Biezonderheden hierover vindt men in menigte vermeld in de verslagen van de Kamers van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam en te Rotterdam, die over de oorlogsjaren zijn uitgebracht. Hier zij in het biezonder herinnerd aan de nieuwe soorten en nieuwe konstrukties van zeeschepen (de houten en de betonnen schepen, de berucht geworden motorschepen en de omgebouwde stoomtreilers), aan de sterke stijging der reparatiekosten, die op de be-

drijfsresultaten van grote invloed was en ook het tijdstip der reparatie tot een faktor van grote betekenis verhief, aan de luchtvaart, die ook voor assuradeuren een nieuwe taak en een nieuw debiet gaat geven, last not least aan de sterke uitbreiding van diefstallen, waarmede zowel bij de transport- als bij de inbraakverzekering rekening moest worden gehouden.

Tegenover al deze eisen heeft, in het algemeen gesproken, de assurantiemarkt zich behoorlijk van zijn taak gekwet. Dat de handel het niet zonder staatsmolestverzekeringen heeft kunnen stellen, mag aan het partikuliere bedrijf niet verweten worden, daarvoor waren de omstandigheden te abnormaal. Een zekere overgevoeligheid van de markt heeft wel bezwaren gegeven. De schrik zat er bij de assuradeuren gauw in, en het vertrouwen was ook spoedig weergekeerd. Het algemeen belang ware beter gediend geweest door minder sterke schommelingen in de premies, dan die welke de markt nu vertoont heeft. Er is één eigenaardig opzicht, waarin de markt is tekort geschoten, dat is ten aanzien van de verzekeringen tegen „British Capture”. De handel is zozeer gewend geworden om British Capture uit te sluiten en de gehele zeevaart is in der mate in overeenstemming met de Engelse wens gebracht, dat het verval van een zo gewichtige faktor uit de molestverzekering niet eens sterk de aandacht heeft getrokken. Ten aanzien van de Engelse koopman kan men nog redeneren, dat deze geen dekking mag verlangen tegen de oorlogsmaatregelen door zijn eigen regering genomen, maar tegenover een Nederlander bestond natuurlijk geen enkel exkuus om „capture” en andere analoge risico's van een der twee groepen van oorlogvoerenden van de verzekering uit te sluiten. Het argument, waarop het geschiedde, was dan ook van zuiver kommerciele aard: men achtte het risico te zwaar, men kon „inkluis British Capture” niet bij Engelse maatschappijen herverzekeren, men behoefde de Londense concurrentie (zo vaak voor Nederlandse assuradeuren de stok achter de deur) in het geheel niet te vrezen. De Staat liet deze overwegingen uiteraard niet gelden en gaf dekking tegen het volle molestrisiko, of sloot, indien men dit verlangde, het gehele risico van neming uit.

Hoe heeft nu het assurantiebedrijf het er in deze jaren *financieel* afgebracht? Naar de balansen te oordelen lang niet kwaad. In het algemeen schijnt de molesttekening winst te hebben gelaten vooral voor die dit risico onafgebroken getekend hebben; zij die geen molestrisiko's op zich namen, ondervonden daar meestal nadeel van.

Maar hoe de toestand van de markt er op dit ogenblik uitziet, is een geheel andere vraag. De grote massa molestverzekeringen heeft, in weerwil van de concurrentie van de Staat, aan de assurantiemarkt zoveel voedsel gebracht, dat er in de oorlog voor heel wat meer maatschappijen plaats bleek dan vóór de oorlog het geval was. Deze behoefte aan nieuwe maatschappijen lag intusschen, wat Nederland betreft, niet uitsluitend aan de toevloed van molestverzekeringen. Wij zagen reeds hoezeer de oorlog de verbandingen met het buitenland verzwakt had, en hoezeer daardoor de werkzaamheid van agenturen en het funktionieren van herverzekeringkontrakten werd bemoeilikt. Het spreekt vanzelf, dat bovendien tijdens de oorlog de nationalistiese gevoelens sterker werden, dat naast de politieke redenen ook de gebrekkige verbandingen van post en telegraaf, en de wisselvalligheid der koersen, in het verkeer met het buitenland heel belemmerend werkten. Al deze factoren dan werkten mee om de nationale assurantiemarkt tot ontwikkeling te brengen, en zo hebben wij ook bij ons een grote toeneming van Nederlandse assurantiemaatschappijen gezien (gepaard aan een tijdelijke herleving der partikuliere assuradeurs).

De nationalistiese geest openbaarde zich niet

alleen door de vergroting van de lokale assurantiemarkten. Zo heeft men te Hamburg door de oprichting van de „Seedienst” een instelling in het leven willen roepen, die allereerst als inlichtingendienst en ook in andere hoedanigheden de Duitse kopie van Lloyd's zou worden.

Nu er geen molestverzekeringen meer zijn, de internationale weg weer is vrijgekomen en wij in de handel wellicht een tijd van malaise zijn ingegaan, vraagt men zich in bijkans alle landen, ook in Nederland, met een zekere zorg af wat er toch wel van al deze kreaties uit de oorlogstijd komen moet. En de zaak wordt er juist voor de kleine maatschappijen van de kleine landen niet beter op, omdat die in het buitenland geen positie van betekenis kunnen verwerven. In Nederland wordt de toestand verscherpt door de grote menigte buitenlandse agenturen die hier in de laatste jaren gevestigd zijn. Vooral de toeneming der Skandinaviese maatschappijen is opvallend. Het verslag van de Rotterdamse Kamer van Koophandel over 1919 noemt over de jaren 1914—1919 een vermeerdering niet minder dan van 8 op 73. Eén troost bestaat er voor de nieuwe toevloed van assurantiemaatschappijen, en wel deze, dat de waarde van alle te verzekeren voorwerpen belangrijk hoger is dan vóór de oorlog en vermoedelijk voorlopig wel hoger zal blijven. Dit betekent, dat er op dezelfde objekten belangrijk meer dan vroeger te verzekeren valt. Hoe de assurantiemarkt zich in dit opzicht herstellen zal is nog een open vraag. Een tijd van uitzieken, en survival of the fittest, lijkt wel het vermoedelijk verloop.

Enig rumoer in huis hebben de besluiten van minister Treub verwekt, om de gevolgen na te gaan van een staatsmonopolie voor brand- en levensverzekering. Er is daarover in verslagen zo uitvoerig gerapporteerd, en er zijn daarover in artikelen reeds zoveel beschouwingen gegeven, dat het onnodig schijnt het verloop van zaken hier weer op te halen. Maar èn het voorstel èn de werwerping beide, zijn in de geschiedenis van ons bedrijf belangrijke gebeurtenissen geweest, hoewel in assurantiemakingen de kans op doorzetting der monopolisatieplannen eigenlijk nooit als ernstig is beschouwd.

Alles bijeen genomen zien wij, dat het verzekeringbedrijf in de oorlogsjaren in menig opzicht is verrijkt. Ik doel hier niet op de materiële zijde van de zaak, hoewel men ook daar in het algemeen van een „verrijking” zal kunnen spreken: er zijn niet onbelangrijke winsten gemaakt, de reserves der maatschappijen zijn in menig geval versterkt. Maar het bedrijf heeft zich ontwikkeld, is ook in ondervinding „rijker geworden.” Het heeft aan velerlei nieuwe behoeften moeten voldoen, het heeft zijn grenzen uitgezet. Verzekering was gedurende enige jaren in het handelsverkeer een faktor van grote betekenis, en het doet een bedrijf altijd goed wanneer het zijn waarde gevoelt. Rijker zijn wij ook geworden in jurisprudentie; in de meeste landen werden beslissingen gegeven van grote praktische betekenis voor het ogenblik, en tevens van principiële betekenis voor het vervolg.

De rijkdom in nieuwe maatschappijen is weliswaar geen rijkdom, die welvaart betekent. Maar de versterking van het Nederlandse element op de assurantiemarkt, speciaal op die in ons eigen land, is toch van waarde, en het is aannemelijk dat mede door deze versterking Nederland in het internationale assurantieverkeer een krachtiger positie verkrijgen zal.

De wijze, waarop dit internationale assurantieverkeer zich nu verder gaat ontwikkelen, is de grote vraag van de toekomst. De oorlogsjaren hebben aan de ontwikkeling van het verzekeringbedrijf een nationale tendenz gegeven, en helaas hebben zij, die vóór alles het nationale karakter zouden willen handhaven, enige sterke troeven in handen. Inderdaad is het internationaal ontwikkelde assurantiebedrijf voor de oorlogstijd ondeugdelijk gebleken, inderdaad heeft het in deze wereldoorlog aan de nationale handel gevaar

en nadeel toegebracht. En wat het ergste is: indien er een soortgelijke oorlog opnieuw mocht uitbreken, zouden dezelfde gevaren en dezelfde nadelen opnieuw ontstaan. Maar toch gaat het, gelukkig, onvermijdelijk, opnieuw naar de internationale ontwikkeling heen. Het zou een ramp zijn, maar het is ook gelukkig onmogelijk, dat de wereld zich zou voorbereiden op een tijd van oorlog, terwijl alles roept om vrede. En het internationalistische behoort zozeer tot het wezen van het assurantiebedrijf, dat dit tot ontwikkeling komen moet, zodra men weer „geloof” aan vrede. R. MRES.

HET VRAAGSTUK DER DISCONTO- VERHOOGING EN Mr. E. C. VAN DORP.

Prof. van Gijn, naar Mejuff. Mr. van Dorp mededeelt, tijdelijk buitenslands vertoevende en zij dientengevolge voor hem de pen opnemende om mij te bestrijden („Ec.-St. Ber.” 9 dezer), mag ik niet nalaten haar te beantwoorden.

Volkomen overtuigd, dat dergelijk twistgeschrift voor onze lezers eigenlijk al heel weinig interessant is, wensch ik echter bij die beantwoording de meest mogelijke beknoptheid in acht te nemen en ook met dit artikel, mijnerzijds, deze polemiek te beëindigen.

Over de talrijke citaten uit Pierson's geschriften, waarmede Mr. van Dorp bedoelt mij te verpletteren, slechts een enkele opmerking. Maar vooraf moet ik nog constateeren, dat Mr. van Dorp het ten onrechte doet voorkomen, alsof in mijn vorig artikel („Ec.-St. Ber.” 2 Juni) ik gezegd had, dat Pierson, in zijn toen genoemd geschrift, alléén het oog had op geldruimte veroorzaakt door wijziging in de voortbrengingsmoeite van het standaardmetaal of door wijziging van het standaardmetaal, terwijl ik schreef, dat het in bedoeld geschrift door Pierson geschrevene, „waarnaar Prof. Van Gijn verwees”, alléén dat bijzondere geval betrof; heel iets anders dan wat Mr. Van Dorp mij laat zeggen!

Maar nu die citaten zelf. Welnu, daarvan valt niets anders te zeggen dan dat zij voor een goed deel met het onderwerp, dat tusschen Prof. Van Gijn en mij behandeld is, niets te maken hebben. Die citaten toch betreffen: 1e. de wijziging in de samenstelling der ruilmiddelen in een land waar, geen circulatiebank bestaande, deze wordt opgericht; 2o. naar aanleiding van de handelingen der Bank of Engeland in de Napoleontische oorlogen, de geforceerde uitzetting der ongedekte circulatie eener bank, terwijl eenige verdere citaten ook weder hetzelfde onderwerp, de min of meer geforceerde uitbreiding der ongedekte circulatie en de gevolgen daarvan betreffen; 3o. het voordeel der elasticiteit van het fiduciaire ruilmiddel bij periodieke schommelingen in de behoefte aan ruilmiddel; 4o. een bijzonder geval, dat eener crisis, waarin een bank, in afwijking harer gewone gedragslijn, buitengewone faciliteiten aan den handel zou mogen verleenen.

En waar gezegde citaten wel onderwerpen betreffen in verband staande met het tusschen Prof. van Gijn en mij behandelde, zooals de macht der circulatiebank om door discontoverhooging een einde te maken aan gouduitvoer, daar is dit zeker geen bewering waarmede iets van het door mij geschrevene in botsing komt.

Ik verwijs dienaangaande met gerustheid onze lezers naar den inhoud van mijn artikel „Professor van Gijn en de Nederlandsche Bank” in het Nr. van 28 April van dit tijdschrift; tusschen hetgeen ik daar schreef over discontoverhooging en den gang van zaken, welke daartoe leidt, en Pierson's beschouwingen en leeringen over hetzelfde onderwerp, bestaat geen strijd of tegenspraak. En ik tart Mr. Van Dorp om mij te bewijzen, dat Pierson mij een démenti zou hebben gegeven waar ik beweerde, dat onder zekere omstandigheden, in genoemd artikel uitvoerig omschreven, aanleiding bestond voor discontoverhooging. Want, schreef ik met Pierson, brengt dan de Bank

hare rentekoersen boven het algemeene peil, zoo is het zeker dat hare handeling doel treft. Zij maakt dan de ongedekte circulatie kleiner en bijgevolg het ruilmiddel schaarscher.

Aan die woorden werd echter door Prof. van Gijn de meening verbonden, dat, door de Bank op die wijze het ruilmiddel schaarscher gemaakt wordende, het tevoren ruim geweest moest zijn. M.i. ten onrechte.

Hoe zou de Bank door verhooging harer rentetarieven invloed op den gang van zaken kunnen uitoefenen, wanneer niet er kredietvraag bij haar bestond, en in het bestaan van die kredietvraag ligt het bewijs van een bestaande betrekkelijke schaarschte van beschikbaar kapitaal en van daaruit voortvloeiende betrekkelijke schaarschte — niet ruimte — van ruilmiddelen.

Wat eindelijk de slotopmerking van Mr. van Dorp betreft, zoo doe ik haar opmerken, dat mijn debat met Prof. van Gijn niet gelopen heeft over de vraag, of op het oogenblik discontoverhooging al of niet gewenscht ware, een kwestie waarover ik uitdrukkelijk gezegd heb mij geen oordeel te mogen aanmatigen, maar, naar aanleiding van een paar geschriften van Prof. van Gijn, over de geldpolitiek der circulatiebanken onder gewone omstandigheden.

Maar het zij mij vergund bij deze gelegenheid Mr. van Dorp er op te wijzen, dat disconto-verlaging wegens ruimte van ruilmiddelen niet zoo iets absurds zou zijn, als zij schijnt te meenen. Integendeel; daar alles afhangt van den aard der ruimte van de ruilmiddelen en van de omstandigheden waardoor die veroorzaakt werd. Ware die veroorzaakt door overmatige uitgifte van ongedekt fiduciair ruilmiddel door de circulatiebank met al de gevolgen daarvan, waaronder overmatige gouduitvoer, zeer zeker zou de bank dan niet tot disconto-verlaging moeten overgaan. Zij zou alsdan daarin het bewijs moeten zien van een tevoren gevolgde onjuiste disconto-politiek en op deze moeten terugkomen. Doch ware de ruimte der ruilmiddelen veroorzaakt door slapheid in de handelsbeweging, door overmatigen goudinvoer, openbaarde zij zich door buitengewone vermeerdering van den beschikbaren metaalvoorraad bij de circulatiebank, dan zeer zeker ware er wel reden om tot disconto-verlaging over te gaan.

Men moest eigenlijk nooit eenvoudig spreken van ruimte — van de ruilmiddelen in het algemeen, maar preciseeren wat daarmee bedoeld wordt. Aldus handelende zou waarschijnlijk menig misverstand en schijnbaar verschil van meening uit den weg worden geruimd.

Ik eindig met aan Mr. van Dorp de verzekering te geven, dat mijne beschouwingen niet berustten op een slip of the pen, maar op de bestudeering der lessen van theorie en practijk inzake het bankwezen.

12.6.20.

G. M. BOISSEVAIN.

DE WERELDMARKT VAN DE STAALINDUSTRIE NA DEN OORLOG.

De volgende opstelling, gegrond op voor den oorlog verschenen jaarverslagen van den Bergbauverein en van de Vereeniging voor Mijnbouwbelangen in Elzas-Lotharingen, toont aan, welke landen in het jaar 1913 de belangrijkste ijzererts- en ruwijzerproducenten waren:

	IJzerertsproductie in millioenen ton	Ruwijzerproductie in millioenen ton
Wereldproductie (circa) ..	174	80
daarvan: Ver. Staten....	59,59	31,46
„ Duitsch tolgebied.	35,94	19,31
„ Groot-Brittannië.	16,25	10,65
„ Frankrijk	21,71	5,31
„ Spanje	9,86	?
„ Zweden	7,48	?
„ Oostenrijk-Hong..	5,08	2,31
„ Rusland	?	4,73
„ België	0,15	2,36

Uit deze getallen blijkt, dat voor den oorlog de Ver. Staten, het Duitsche tolgebied en Groot-Brittannië verreweg de belangrijkste producenten van ruwijzer waren. Van een gezamenlijke wereldproductie van circa 80 millioen (metrische) ton, produceerden zij bijna 77 pCt., resp. 61,42 millioen ton. Hun domineerende positie was in de eerste plaats gebaseerd op hun kolenrijkdom, in bijna even groote mate echter op hun groote productie van ijzererts. De genoemde drie staten leverden voor den oorlog meer dan vier vijfden der totale wereldkolenproductie, en bijna twee derden, met Frankrijk bijna vier vijfden, der gezamenlijke ijzerproductie van alle landen.

Niettegenstaande den grooten ertsrijkdom van dit land kon in Spanje, tengevolge van onvoldoende kolenvoorziening een ijzerindustrie van belang niet ontstaan. In Zweden heeft zich de ijzerindustrie weliswaar krachtiger ontwikkeld dan in Spanje, maar ook in dit land bleef haar wasdom binnen betrekkelijk enge grenzen en Zweden moet, evenals Spanje, een groot gedeelte van zijne ijzerertsproductie in het buitenland laten verwerken. Men zou naar België kunnen verwijzen, dat niettegenstaande de noodzakelijkheid van invoer van erts, waartegenover echter anderzijds het in voldoende mate aanwezig zijn van kolen staat, kans zag een zeer beteekenende ijzerindustrie op te bouwen, die voor den oorlog de wereldmarkt herhaaldelijk op ingrijpende wijze beïnvloedde en die op velerlei gebied zelfs de Westduitsche reuzenfabrieken een zeer gevoelige concurrentie aandeed.¹⁾ Doch hier moet niet over het hoofd gezien worden dat België in de onmiddellijke nabijheid van het grootste ijzerertsgebied van Europa gelegen is, en dat voor den oorlog, in het raam van de toenmalige behoeften, de ertsvoorziening voor geen land onoverkomelijke of zelfs slechts ernstige bezwaren opleverde. Ook Engeland en vooral Duitschland moesten voor den oorlog groote hoeveelheden erts importeerden, zonder dat daardoor echter de ontwikkeling van hune ijzerindustrie ernstig geschaad werd. Transport- en vrachtverhoudingen, zoowel ook de importbehoefte in verhouding tot de gezamenlijke behoeften aan erts zijn in dit opzicht van groote betekenis. Ongetwijfeld is, resp. was, echter de ontwikkeling van de ijzerindustrie in de Vereen. Staten, Duitschland en Engeland tot hunne de wereld beheerschende afmetingen te danken aan hunne rijke voorziening, zoowel van grondstoffen als van brandstoffen.

IJzer en staal spelen in de moderne volkshuishouding, in het bijzonder bij de vervaardiging van productie- en verkeersmiddelen een zoo geweldige rol, dat de grootte en ontwikkeling der staalproductie en van het staalverbruik verreweg het belangrijkste kenmerk is der industriële kracht van een land. Men kan nog verder gaan en zeggen, dat eene zeer sterke positie in de ijzerindustrie tot politieke hegemonie voerde. En het zal ondanks den Volkenbond in de naaste toekomst wel waar blijven, dat landen met de grootste en meest productieve ijzerindustrie zich politiek gerechtigd zullen achten het hoogste woord te voeren. (Deze regels waren reeds geschreven toen het bericht uit Washington bekend werd, dat de Vereen. Staten tot een zoo groote uitbreiding hunner oorlogsvloot besloten hebben, dat deze binnen enkele jaren die van Engeland zal evenaren, en grooter worden zal dan de vloot van alle andere landen te zamen.)

Welke veranderingen heeft nu de oorlog, zijn verloop en in het bijzonder zijn afloop, in de internationale staalindustrie in het leven geroepen?

Op de *Amerikaansche staalindustrie*, waarover wij het eerste zullen spreken, had het uitbreken van den oorlog eerst een zeer nadeeligen invloed. Reeds vanaf

¹⁾ Eenigen tijd geleden werd gemeld, dat België in mededinging met Amerika een opdracht van 20.000 ton scheepsplaten voor Engeland heeft ontvangen.

1915 echter hoopten zich de Engelsche en Fransche bestellingen voor militaire doeleinden op, en de productie ging, zooals uit het navolgende staatje blijkt, tot 1916 met sprongen in de hoogte. De productie van het jaar 1916 werd echter nadien niet meer ten volle bereikt. In de jaren 1917 en 1918 bleek een geringe en in het jaar 1919 een groote teruggang, ongeveer tot op het niveau van 1913:

Ruwijzer-prod. d. Ver. Stat. in tonnen v. 1016 K.G. (2240 lbs)			
1907	25.781.361	1912	29.726.937
1908	15.936.018	1913	30.966.152
1909	25.795.471	1914	23.332.244
1910	27.303.567	1915	29.916.213
1911	23.649.547	1916	39.039.356
		1917	38.185.981
		1918	38.506.047
		1919	30.582.878

Deze getallen zijn tot en met 1915 genomen uit de officieele rapporten van het „American Iron and Steel Institute”; vanaf 1916, daar den schrijver de genoemde rapporten niet ter beschikking stonden, zijn ze samengesteld op grond der maandelijksche opgaven van de „Iron Age”. In deze maandstatistieken is de productie van houtskool-ijzer niet in aanmerking genomen, zoodat de getallen vanaf 1916 een kleine correctie naar boven moeten ondergaan. Doch het gaat hierbij slechts om geringe hoeveelheden. Zooals uit bovenstaande getallen blijkt, werd het jaar 1919, door de voor de conjunctuur in de Amerikaansche ijzerindustrie dikwijls zoo karakteristieke plotselinge rijzingen en dalingen, wederom bijzonder gekenschetst. De omzetting in vredesbedrijf ging niet zonder moeilijkheden en de op 22 September van dat jaar in verscheidene middelpunten der staalindustrie uitbrekende staking was oorzaak, dat de maandelijksche ruwijzerproductie voor het eerst na Februari 1915, in October 1919, tot onder de 2 millioen ton verminderde.

Van deze staking, die spoedig verliep, wordt hier dan ook daarom gewag gemaakt, omdat het arbeidersvraagstuk ook aan de Amerikaansche staalindustrie ernstige zorgen veroorzaakt. Men is er dan ook en vooral in de Steel Trust (United States Steel Corporation) voortdurend op bedacht om het aandeel van menschelijke arbeidskracht in de productie te verminderen. Reeds vóór den oorlog was er voor hetzelfde quantum afgewerkt product in de Vereen. St. een veel kleiner aantal arbeiders noodig, dan b.v. in Duitschland, hoewel ook dáár krachtig werd gestreefd naar een zoo uitgebreid mogelijk gebruik van mechanische krachten. Tegelijk met de pogingen om de menschelijke arbeidskracht zooveel mogelijk uit te schakelen, volgde de Steel Trust van oudsher en vooral tijdens den oorlog en sedert het beëindigen van den oorlog een politiek, om de arbeiders ruim te beloonen. Deze tegemoetkoming blijkt juist tegenwoordig bijzonder noodig te zijn, als tegenwicht tegen de neiging, die vele arbeiders in de Amerikaansche staalindustrie thans vertoonen, om wegens den lagen stand der valuta van een aantal Europeesche landen, naar hun vaderland (Italië, de landen der vroegere Donaumonarchie en van het vroegere Rusland) terug te keeren en voor hun overgespaarde geld een stuk land te koopen.

Pas vóór kort, 30 Januari 1920, heeft de Steel Trust opnieuw een loonsverhooging toegestaan, om een gevreesden uittocht en masse te beletten. Hierdoor werd een verdere toeneming der productie-kosten veroorzaakt van 1½ tot 2 Dollars per ton afgewerkt staal, hetgeen totaal jaarlijks 20 tot 28 millioen Dollars uitmaakt, dat wil zeggen 4 tot 5½ pCt. van het gewone aandeelenkapitaal van ongeveer 508,3 millioen Dollars.

De laatste loonsverhooging was de negende sedert 1 Januari 1916, toen de oorlogsconjunctuur en de door den oorlog sterk bemoeijlikte immigratie, aanvingen een groote concurrentie te veroorzaken bij het streven arbeidskrachten te verkrijgen. Thans echter, wordt door den ellendigen toestand in Europa de emigratie daar weder gestimuleerd en volgens de mededeelingen van de Amerikaansche consulaten,

in Italië, zal de emigratie uit dit land naar de Ver. Staten in den loop van dit jaar grooter zijn dan zelfs in het recordjaar 1913, toen ongeveer 375.000 Italianen hun land verlieten. Het aanbod van „unskilled labour” zal dus weer toenemen.

De staking oefende op de positie van de Amerikaanse Staalindustrie in zooverre geen ongunstigen invloed, dat alle voorraden werden opgebruikt en de bestellingen, vooral ook bij den Steel Trust eene aanzienlijke vermeerdering ondergingen. In de zelfde richting werkte de staking der mijnwerkers, in de bitumineuse kolenmijnen in November 1919. Deze belemmerde de productie van de Staalindustrie in nog sterkere mate en veroorzaakte een grooten achterstand in het uitvoeren van de bestellingen.

De export van de Amerikaanse staalindustrie werd echter door de beide stakingen ongunstig beïnvloed en in de twee laatste maanden van het vorige jaar ging de uitvoer sterk achteruit. De Amerikaanse buitenlandse handelscijfers voor ijzer- en staalwaren voor de jaren 1912 tot 1915, 1918 en 1919 zijn uit de volgende tabel te zien (in gross tons).

	1919	1918	1915	1914	1913	1912
Invoer	322.261	179.702	282.433	289.775	317.260	225.072
Uitvoer	4.386.201	5.338.037	3.532.342	1.638.829	2.745.635	2.947.551
Uitvoersurplus.	4.063.940	5.158.335	3.249.909	1.349.054	2.428.375	2.722.479

Vóór den oorlog was 1912 het recordjaar geweest, wat uitvoer betreft en uitvoersurplus. Reeds in 1915 bereikte echter de uitvoer een nieuw hoogtepunt, dat in de beide volgende jaren, waarvan schrijver dezes de nauwkeurige getallen niet ter zijner beschikking heeft, nog aanzienlijk overtroffen werd. De uitvoer van 1919 bleef bij die van 1918 bijna een miljoen ton achter.

De waarde van den uitvoer van ijzer- en staalwaren uit de Vereenigde Staten is uit de volgende getallen te zien. Wij merken daarbij echter op, dat de waarde-cijfers eenige groepen van waren omvatten, die in de massa getallen niet begrepen zijn.

	Mill. Doll.	Mill. Doll.	Mill. Doll.
1911	249	1914	200
1912	295	1915	389
1913	294	1916	867
		1917	1242
		1918	1035
		1919	969

Bij den uitvoer is dus van 1915 tot 1919, wat de hoeveelheid betreft, eene toeneming van 3,53 tot 4,39-miljoen ton, bij de waarde, terzelfder tijdsruimte, eene toename van 389 tot 969 miljoen Dollars te zien.

Meer dan de totale achteruitgang van den Amerikaanse staalwarenuitvoer in 1919 ressorteert, zooals de volgende tabel aanwijst, onder „billets”, „blooms” en „ingots”, omdat deze materialen als uitgangspunt voor de vervaardiging van krijgstuig van allerlei soort, in 1919 niet meer noodig waren.

	1918	1919
	tons van	1016 K.G.
Totale uitvoer	5.338.037	4.386.201
Hiervan was ruwijzer	269.527	321.261
„ billets, blooms, ingots	1.789.189	258.424
„ naar Engeland	647.115	105.075
„ „ Frankrijk	680.248	77.275
„ „ Italië	209.860	50.524
„ staafijzer	579.149	554.211
„ stalen rails	453.566	652.449
„ staalplaten	551.565	710.012
„ profielijzer en staal ..	232.717	360.787
„ draadproducten	292.357	291.561
Totale invoer	179.702	322.261
Waarvan ruwijzer	34.711	101.665
„ oud ijzer	63.730	177.293

Het grootste gedeelte van den invoer bestaat uit oud materiaal, dat gebruikt wordt om er staal van te maken volgens het Siemens-Martinproces en van ruw ijzer. De uitvoer intusschen is, ondanks den achteruitgang van de totale hoeveelheid, wat verschillende belangrijke soorten betreft, zooals rails, platen en profielstaal, aanzienlijk gestegen. De uitvoer van staafijzer, dat als grondstof voor oorlogstuig in 1918

in groote massa's naar de Geallieerde landen ging, bleef in 1919 eenigszins achter bij 1918.

Het transport van ertsen over de groote meren, waarmee de hoogovens in Pennsylvanië, Ohio en in de andere oostelijke staten gevoed worden, bedroeg in 1919 48 miljoen ton, tegenover 62 en 64,4 miljoen in 1918 en 1917. Het aandeel van de Steel Corp. hierin bedroeg in 1919 46 pCt., in 1918 42 pCt. en in 1917 44 pCt.

De productie van ruwijzer bedroeg in het Vereenigde Koninkrijk in 1919 7,37 miljoen ton (metrische) en bereikte daarmede haar laagste punt sedert ongeveer twintig jaren. Ook de staalproductie, die in 1917 tot 9,72 miljoen ton gestegen was, bedroeg, zooals uit de volgende cijfers blijkt, slechts 7,88 miljoen ton, dus weinig meer dan die van het laatste vredesjaar 1913.

	1919	1918	1913
	in miljoenen tonnen		
ruwijzerproductie	7,37	9,07	10,26
ruwstaalproductie (ingots)	7,88	9,59	7,66

De buitengewone inspanningen, gedurende den oorlog gedaan, om de staalproductie van Engeland aanmerkelijk uit te breiden, hadden slechts weinig succes. De projecten van het Engelsche ministerie van oorlog om de staalproductie van het land met 3 miljoen ton basisch en zuurstaal (acid steel) te vermeerderen, werden niet verwezenlijkt. De hoogprocentige ertsen ter vervaardiging van zuurstaal konden tengevolge van gebrek aan scheepsruimte niet aangevoerd worden. De vermeerdering der productie bleef derhalve hoofdzakelijk beperkt, tot het basische staal, dat uit binnenlandsche ertsen vervaardigd wordt. Ook de export ontwikkelde zich in 1919, in overeenstemming met de geringe productie slechts weinig bevredigend. Toch moet men daarbij niet voorbijzien, dat de Engelsche staalindustrie, die in de laatste jaren vóór den oorlog door de Duitsche concurrentie uit een gedeelte van haar afzetgebied verdrongen en in het algemeen in een weinig gunstige positie gebracht was, door den afloop van den oorlog eene zeer veel gunstiger positie op de wereldmarkt heeft verkregen. Amerika produceert in het algemeen duurder dan Engeland en is door den hoogen koers van den Dollar — tijdelijk ten minste — van vele markten bijna geheel afgesneden. Ook op de andere markten is het ten opzichte van Engeland in het nadeel, zoodat de uitvoervooruitzichten in Engeland ondanks de fabricage in het groot in Amerika, in menig opzicht als gunstig beschouwd moet worden. Of de Engelsche ijzerindustrie nu in staat zal zijn om van de voor haar zoo aanzienlijk vergrootte exportmogelijkheid ten volle gebruik te maken, moet men afwachten.

Aan energieke inspanning ontbreekt het in ieder geval niet. Zoo werden kort geleden op eene vergadering der British Mannesmann Tube Comp., waarop men besloot tot eene uitbreiding van het aandeelenkapitaal tot twee miljoen £, omtrent de oorzaken van kapitaalvermeerdering verscheidene mededeelingen gedaan. Van de productie van de geheele Mannesmann-combinatie, welke vóór den oorlog jaarlijksch 400.000 ton bereikt had, waren slechts ongeveer 8 pCt. afkomstig van de Britsche dochtermaatschappij. De fabricage en verkoopsorganisatie werden van Duitschland uit gecontroleerd. Het staalmateriaal werd in hoofdzaak uit Duitschland betrokken en het afzetgebied van de Engelsche dochtermaatschappij was beperkt tot Engeland zelf, Engelsch-Indië en Nieuw-Zeeland. Gedurende den oorlog werden alle aandelen van de British Mannesmann Co. door een Britsche groep van den Public Trustee overgenomen en de onderneming heeft nu vertegenwoordigers in Indië, Australië, Zuid-Afrika, Borneo, in het verre Oosten, in Spanje, Portugal, Zwitserland, op de Westkust van Zuid-Amerika en in Argentinië. Tengevolge van die grootere vraag moet de productie van de maatschappij uitgebreid worden en voor dit doel dient de

kapitaalsuitbreiding. Het is dan ook zoo goed als zeker, dat de Deutsche staalindustrie een groot deel van het voor haar zoo belangrijke buitenlandsche afzetgebied voor buizen niet terug zal kunnen winnen.

Dorman, Long, and Co. Ltd. zijn tijdens den oorlog met financieelen steun van de Engelsche regeering tot een geweldige staaltrust aangegroeid met een jaarlijksche productie-capaciteit van 1¼ miljoen ton ruwijzer en 1 miljoen ton staal.

We willen slechts nog één van de talrijke voorbeelden eener dergelijke ontwikkeling, die zich ook in andere industrieën heeft vertoond, vermelden.

De *United Steel Companies* te Sheffield, die in 1918 ontstonden door de samenvoeging van verscheidene bedrijven, controleeren o.a. (door overname van de gezamenlijke gewone aandelen tegen parikoers, ten bedrage van 500.000 £) de door hen gestichte „*United Strip & Bar Mills*”, die kort geleden 1,5 miljoen £ 8 pCt. pref. aandelen uitgegeven hebben. De *United Steel Companies* zelf hebben een obligatieschuld van 3,43 miljoen £ en een uitstaand aandelenkapitaal ten bedrage van 8,91 miljoen £. Deze getallen alleen wijzen op den grooten omvang van deze onderneming, die een groot gemengd bedrijf is, een soort trust met eigen kolen- en ertsminen. In zijn opbouw is het voorbeeld van de grootste Deutsche ondernemingen gevolgd en door de *United Steel & Bar Mills* beoogen de *Steel Companies* zich nog verder in te richten, voor fijner werk. Zooals in het prospectus van de *Strip & Bar Mills Co.* medegedeeld werd, is zij van plan twee walswerken op te richten met een maandelijksche capaciteit van 3—7000 en 10—12.000 ton gereed product, waarvan staafijzer als hoofdzaak. Er is, zooals meegedeeld werd, naar deze producten groote vraag, waaraan vroeger door Duitschland voldaan werd, doch die nu voor een gedeelte niet bevredigd kan worden. De beteekenis van deze stichting ligt niet alleen in de aanmerkelijke vergrooting van het productievermogen van de Engelsche staalindustrie, maar ook hierin, dat men met kracht streeft naar het doel: het gemengde bedrijf, de „*Integration*”, en de daaraan verbonden productie in het groot.

Een Engelsch regeeringspersoon heeft voor eenigen tijd verklaard, dat hij weigert voor de Amerikaanse concurrentie te sidderen en evenmin voor de Japanische. Terecht! In Engeland weet men zeer goed, dat de Engelsche industrie en vooral de staalindustrie slechts één gevaarlijke concurrent had, namelijk Duitschland. De Deutsche industrie is echter tegenwoordig lam geslagen en zal wel nog gedurende langen tijd impotent zijn.

Toch is het desondanks niet waarschijnlijk, dat de Engelsche staalindustrie zich zoo vlug en zoo krachtig zal ontwikkelen, als de uitvoer van Duitschland vóór den oorlog omhoog is gegaan, omdat de Engelsche staalindustrie, hoewel aan de Deutsche concurrentie zoo aanzienlijk afbreuk is gedaan, nauwelijks die uitbreidingscapaciteit zal hebben, waardoor de Deutsche staalindustrie vóór den oorlog zoo uitmuntte. De volgende tabel, bewerkt volgens de Engelsche handelsstatistiek, geeft eenig licht betreffende de Engelsche staal uit- en invoer in 1913, 1918 en 1919.

Engeland's productie van ruwijzer bedroeg in 1913 10,3 miljoen ton, en tegenover zijn uitvoer van ijzer- en staalwaren, 4,93 miljoen ton voor dat jaar, stond een invoer van 2,22 miljoen ton. De ijzerindustrie van Engeland sukkelde vóór den oorlog door de afhankelijkheid van het buitenland, en wel wat betreft de voorziening van verscheidene soorten half afgewerkte producten (billets, blooms, slabs).

Door de geringere ontwikkeling van het gemengde bedrijf werden de productiekosten voor de Engelsche industrie hooger dan in Duitschland en in vele gevallen te hoog, zoodat haar vermogen, om op de buitenlandsche markten maar ook in Engeland zelf te kunnen concurreren achteruitgaande was. Zoo gebeurde het, dat in de laatste jaren vóór den oorlog, de Deutsche ijzer- en staalindustrie die van Engeland, wat den uitvoer betreft, althans wat de hoeveelheid aangaat, overvleugelde, en in dit opzicht sedert 1910 de eerste plaats innam.

De natuurlijke voordeelen van de Engelsche ijzerindustrie door de nabijheid van de kolenmijnen en de ijzerwerken konden niet meer opwegen tegen het nadeel van het slechter worden van de ertsvoorziening, en nog veel minder tegen den toenemenden voorsprong, dien de Deutsche staalindustrie te danken had aan hare streng doorgevoerde organisatie, aan hare productie op groote schaal, en vooral aan de ontwikkeling van het in Engeland verwaarloosde proces van de staalproductie volgens de *Thomas*-methode. Er was hierboven reeds sprake van, dat men tracht de gebreken, die aan die organisatie kleven, uit den weg te ruimen, en de leemten inzake de productie van half afgewerkte artikelen aan te vullen. Het is duidelijk, dat de positie van de Engelsche staalindustrie daardoor in hooge mate verbeterd wordt.

In 1913 was Engeland's staalwarenuitvoer met 4,93 miljoen ton meer dan dubbel zoo groot als in 1919, terwijl het uitvoersurplus in 1913 2,72 miljoen ton tegen 1,71 miljoen ton in 1919 bedroeg. Van de belangrijkste speciaalproducten van de Engelsche ijzerindustrie, zooals van gegalvaniseerde platen en blikplaten, maar ook van spoorstaven was de uitvoer in 1919, wat de hoeveelheid betreft, veel kleiner dan in 1913. Van staafijzer echter was de uitvoerhoeveelheid van 1913 bijna volkomen bereikt.

J. SINGER.

INDEX-CIJFERS.

Ofschoon de veranderingen in de prijzen der artikelen ook voor de maand Mei zich in dalende richting bewegen, geeft het totale index-cijfer slechts een kleine vermindering te zien in vergelijking met het eindé der vorige maand, tengevolge van een groote stijging van een paar der voornaamste artikelen. Het totaal-cijfer voor de afgelopen maand, 8199, blijft nog 33 punten beneden dat van einde April en 39 boven het hoogst bereikte aantal, n.l. 8160 in Februari van dit jaar. Hierachter volgt de gebruikelijke — aan „*the Economist*” ontleende — tabel:

	1919	1918	1913	1919	1918	1913
	tons	tons	tons	£	£	£
Totale uitvoer van ijzer- en staalwaren ..	2.224.984	1.600.803	4.935.203	63.454.695	36.843.078	54.328.292
Daarvan: ruwijzer	356.760	482.161	1.124.815	4.827.056	4.923.794	4.825.043
„ naar Frankrijk	59.272	360.274	157.500	664.014	2.657.790	623.671
„ „ België	77.726	—	89.243	1.020.266	—	375.135
„ „ Vereen. Staten	43.803	29.821	124.767	1.243.602	985.260	1.086.857
„ „ Nederland	15.191	—	69.662	148.432	—	262.760
„ rails	125.316	26.559	500.614	2.009.184	494.207	3.460.871
„ gegalvaniseerde platen	186.101	8.835	762.244	6.053.539	266.969	10.028.231
„ blikplaten (tinnedplates)	289.761	223.474	494.921	11.095.092	7.568.694	7.220.666
„ pijpen	148.181	108.396	399.895	5.547.550	3.043.009	4.669.418
„ staafijzer enz.	249.443	159.540	251.390	7.203.063	4.701.439	3.574.160
Totale invoer van ijzer- en staalwaren....	506.568	336.950	2.219.902	11.211.893	9.707.896	15.230.694
Daarvan: ruwijzer	163.700	129.354	217.766	2.125.066	3.072.241	1.011.939
„ halfafgewerkte producten	70.744	20.046	513.988	1.327.627	654.015	2.629.105

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5) . .	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Januari 1914	563	355	642	491	572	2623	119,2
1 April „	560	350½	626½	493	567	2597	118,0
1 Juli „	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 October „	646	405	611½	472½	645	2780	126,4
1 Januari 1915	714	414½	509	476	686½	2800	127,3
1 April „	840	427	597	644	797	3305	150,2
1 Juli „	818	428	601	624	779	3250	147,7
1 October „	809½	470½	667	619½	769½	3336	151,6
1 Januari 1916	897	446	731	711½	848½	3634	165,1
1 April „	949½	503	796½	851	913	4013	182,4
1 Juli „	989	520	794	895	1015	4213	191,5
1 October „	1018	536½	937	853½	1073	4423	201,0
1 Januari 1917	1294	553	1124½	824½	1112	4908	223,0
1 April „	1346	610½	1226	834½	1283	5300	240,9
1 Juli „	1432½	652½	1441	841½	1278½	5646	256,6
1 October „	1221½	726	1509½	822½	1354½	5634	256,1
1 Januari 1918	1286½	686	1684½	839½	1348½	5845	263,2
1 April „	1244	744½	1760	850	1342½	5941	270,0
1 Juli „	1274	777½	1808	889½	1379	6128	278,5
1 October „	1271	780	1889	878½	1391½	6210	282,6
1 Januari 1919	1303	782½	1805½	816	1337	6094	277,0
Einde Jan. „	1287	782½	1618½	828	1335	5851	265,9
„ Febr. „	1288½	782½	1596½	818	1310½	5796	263,8
„ Mrt. „	1285	782½	1502	844½	1294	5708	259,4
„ April „	1306½	752	1512½	912½	1290½	5774	262,4
„ Mei „	1310½	776½	1643	981	1327	5988	272,2
„ Juni „	1338	800	1741½	937	1371½	6188	281,3
„ Juli „	1339½	805½	1854½	1033½	1417	6450	293,2
„ Aug. „	1380	822½	1877½	1040	1383	6503	295,6
„ Sept. „	1399	817½	1979½	1047	1344	6587	299,4
„ Oct. „	1412	838	2123	1064	1358	6795	308,9
„ Nov. „	1427½	866	2202½	1093	1396	6985	317,5
„ Dec. „	1441½	881½	2442½	1145	1453½	7364	334,7
„ Jan. 1920	1461	857½	2702½	1211½	1535½	7768	353,1
„ Febr. „	1454	886½	2951½	1253½	1614½	8160	370,9
„ Mrt. „	1508	914	2974½	1246	1709½	8352	379,6
„ April „	1498½	908	2938½	1232½	1654½	8232	374,2
„ Mei „	1484	981½	2819	1295½	1619	8199	372,7

Zooals uit bovenstaande cijfers valt te zien, vertoonen drie groepen aanzienlijke dalingen, maar deze vallen grootendeels weg tegen de stijgingen in de groepen „andere voedings- en genotmiddelen” en „delfstoffen”. De prijs van ingevoerde tarwe is iets hooger, ofschoon de oogstberichten meestal gunstig luiden. Gerst is ook wat hooger, haver daarentegen vertoont een aanzienlijke daling. De prijzen van aardappelen zijn weer iets hooger. De stijging in de tweede groep der voedingsmiddelen moet worden toegeschreven aan het artikel suiker, de prijs van Britsch West-Indische suiker is gestegen van 71 s. 9 d. tot 95 s. 9 d. per cwt. Thee en koffie daarentegen waren beiden iets lager. In de groep „weefstoffen” is de daling algemeen, de grootste vermindering vertoont Egyptische katoen. Amerikaansche katoen was ook iets lager, terwijl zowel de prijzen voor katoenen garens en wol daalden. Een eigenaardig kenmerk van den handel in Lancashire is op het oogenblik de voortdurende afwezigheid van vraag der voornaamste consumptie-centra. Wolprijzen zijn iets lager deze maand en zijde is zeer sterk in prijs gedaald. Vlas is onveranderd, maar hennep en jute daalden beiden eveneens. De stijging in de groep „delfstoffen” is geheel toe te schrijven aan het artikel steenkool, die eveneens oorzaak was van een scherpe stijging van ijzer- en staalnoteringen. Lood, tin en koper geven voor de vierde maal achtereen een aanzienlijke vermindering. In de groep „diversen” zijn oliën en olie-zaden het sterkst gedaald, rubber en leder eveneens wat lager.

Datum	Algem. indexcijfer van „the Economist”	Gem. ponden- denkoers over den afg. mnd.	Herleid algemeen indexcijfer.
1 Januari 1914.....	119,2	12,11½	119,6
1 Januari 1915.....	127,3	11,78	124,1
1 Januari 1916.....	151,6	11,02	188,3

1 Januari 1917.....	223,0	11,68	215,6
1 Januari 1918.....	263,2	11,06	240,9
1 April „.....	266,6	10,395	229,4
1 Juli „.....	277,5	9,37	214,4
1 October „.....	283,5	9,86	228,1
1 Januari 1919.....	277,0	11,19	256,6
Einde Januari 1919....	265,9	11,83	249,4
„ April „.....	262,4	11,535	250,1
„ Juli „.....	293,2	11,70	284,0
„ October „.....	308,1	11,06	282,1
„ Januari 1920....	353,1	9,83	286,7
„ Februari „.....	370,9	8,985	275,9
„ Maart „.....	379,6	10,125	318,2
„ April „.....	374,2	10,65	329,9
„ Mei „.....	372,7	10,655	328,7

AANTEKENINGEN.

*Stand der cultures en uitvoer gedurende het eerste kwartaal van 1920 in Suriname.*¹⁾ — De weersomstandigheden waren niet gunstig, het kleine droge seizoen heeft zich vroeg ingezet, vanaf de tweede helft van Januari was de regenval zeer gering bij aanhoudenden sterken wind.

De stand der gewassen is over 't algemeen gunstig.

Ten opzichte van de cacao moet vermeld worden, dat vooral op de hoog gelegen gronden veel jonge vruchten, tengevolge van den geringen regenval, zijn verloren gegaan. De oogst-vooruitzichten voor het eerste halfjaar op de plantages en gronden zijn dan ook zeer ongelijk. Op de lage gronden zijn die meerendeels goed, op de hooge gronden beneden het gemiddelde.

De stand der Liberiakoffie is goed, de boomen hebben rijk gebloeid en zijn goed bezet met koffie, het aanrijpen der bessen wordt door de droogte tegengehouden.

De oogst-vooruitzichten blijven gunstig.

Ook op den groei van het jonge suikerriet begint de geringe regenval invloed uit te oefenen.

De uitvoer der voornaamste producten over het 1e kwartaal van 1920 bedroeg:

balata	K.G.	42.690,5
cacao	„	72.561
koffie	„	398.235,5
maïs	„	98.482,5
suiker	„	2.238.241
rum 50 pCt.	L.	25.770
huiden	K.G.	6.462
hout	M ³ .	1.228
letterhout	K.G.	26.892
goud	GR.	116.234,7

¹⁾ Zie pag. 277.

De Industrie in het verwoeste Noord-Frankrijk. — Een bekend beursbericht gaf dezer dagen een aantal sprekende cijfers over weg- en kanaalherstellingen in het verwoeste gebied van Noord-Frankrijk door de Fransche autoriteiten verricht, waaruit bleek, dat het herstel allengs van beteekenis wordt. Ook de cijfers die hier volgen afkomstig uit „La Journée Industrielle” kunnen hetzelfde aantoonen. In het verwoeste gebied werden 3363 vernielde industriebedrijven met 20 of meer arbeiders geteld, daarin waren in 1914 in totaal 668.000 arbeiders werkzaam geweest. Op 1 April van dit jaar hadden van deze bedrijven 2412 het werk geheel of gedeeltelijk opgenomen, zijnde dus 71,9 pCt. Op 1 Juli 1919 waren dit eerst 706 en op 1 December 1560 bedrijven geweest. Het aantal te werk gestelden bedroeg op 1 April 1920 in totaal 234.000. De toestand is het gunstigst voor de textiel-industrie. Vergeleken met 1914 zijn 43,3 pCt. der arbeiders weer aan het werk. In het district Lille werken 48 pCt. der ondernemingen weer. Bij de wol-industrie van Lille is, in vergelijking met 1914, 79 pCt. der arbeiders werkzaam. Voor Tourcoing 83 pCt., voor Roubaix 84,3 pCt. Daarentegen zijn in de metaal-industrie eerst 24,5 pCt. der arbeiders wederom aan het werk, bij de chemische industrie 39,5 pCt., bij de voedingsmiddelenbranche 20 pCt. In het Departement du Nord geschiedt de

wederopbouw het snelst, in Pas-de-Calais is nog het minste tot stand gebracht. Hoe groot de bezwaren in Noord-Frankrijk niettemin nog moeten zijn, kan blijken uit de cijfers voor de wederopgebouwde woningen, waarvan van 25.000 aanzienlijk beschadigde huizen er eerst 8200 hersteld zijn, terwijl voorts 10.000 tijdelijke woonegelegenheden zijn ingericht.

BOEKAANKONDIGINGEN.

NEDERLAND EN JAPAN.

Mr. E. N. van Kleffens. De Internationaal-rechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan (1605 tot heden). Dissertatie Leiden 1919.

Reeds meer dan een jaar geleden verscheen onder bovenstaanden titel een academisch proefschrift van een „candidaat voor den consulaire dienst”, dat bespreking verdient. Het geeft blijk van noesten arbeid, boeit, hoe lijk ook, is in zorgvuldig en soms zelfs sierlijk Nederlandsch geschreven, brengt hier en daar feiten aan den dag, die elders nauwelijks te vinden zijn, en geeft in academischen vorm een zorgvuldige uiteenzetting van een belangrijk en aantrekkelijk onderwerp. Geschiedenis en recht zijn hier gezamenlijk aan het woord.

Onze betrekkingen met Japan hebben gedurende meer dan 2½ eeuw een plaats bekleed in de geschiedenis der geheele wereld en zulks nog lang na den val onzer Oost-Indische Compagnie. Geen schrijver over Japan, noch beoefenaar der geschiedenis van het Verre Oosten kan Nederlandsche bronnen ontberen, en evenmin kan, noch wil dat de Japansche wetenschap. Een werk als het onderhavige heeft ook voor den vreemde waarde.

Temeer valt daarom het gebrek aan een register van de behandelde namen en onderwerpen te betreuren.

Ons bekend monopolie berustte niet op een verdrag, maar op een toezegging door Japan, die trots haar onbestemden vorm door de opvolgende Japansche regeeringen als onaantastbaar en blijvend is beschouwd. Een overeenkomst is door ons niet vroeger kunnen gesloten worden dan 1855, eerst in voorloopigen vorm, om twee jaren later te worden omgezet in het eerste verdrag van Nederland met het land der Rijzende Zon. Daarbij overwogen nog verre de verplichtingen van Japan.

Eerstgenoemde eenzijdige toezegging bleef van kracht ook na den val in 1795 onzer Oost-Indische Compagnie, en het „Opperhoofd der factorij voor den Nederlandschen handel in Japan”, zooals de hoofdambtenaar onder de Compagnie in Japan heette, bleef dien titel tot 1855 behouden. Met haar bezittingen gingen ook haar rechten en handel in Japan over aan de Bataafsche Republiek en vervolgens aan de opvolgende vormen van het Nederlandsche rijk.

Een der weinige leemten in de uiteenzetting van den schrijver schijnt daarin gelegen, dat niet met zooveel woorden is uitgesproken, dat het de Nederlandsch-Indische regeering geweest is, die in Japan, gelijk in Canton, feitelijk de opvolgster der Compagnie is geweest. Het „Reglement op het beleid van den Japanschen handel” van 1826 werd opgesteld door den Gouverneur-Generaal; de schrijver vermeldt het zelf. Met de Ministers van Buitenlandsche Zaken behandelde in de jaren vijftig der negentiende eeuw de Ministers van Koloniën de Japansche aangelegenheden. Het waren Nederlandsch-Indische ambtenaren, die in Japan na 1795 optraden, totdat de Nederlandsche Handel-Maatschappij hen verving, zooals de eerste „Nederlandsche Commissaris in Japan,” Mr. J. H. Donker Curtius, die ter vervanging van het „Opperhoofd” Rose in 1852 naar Japan was gekomen, en zijn opvolger, Mr. J. K. de Wit.

Met of zonder verdrag of schriftelijke toezegging der inlandsche besturen hebben de hoofden der facto-

rijen van onze Oost-Indische Compagnie in van haar onafhankelijke landen feitelijk altijd de rechtsmacht uitgeoefend over de Nederlandsche onderzaten. Zij waren tegelijk kooplieden, rechters, regeerders en diplomatieke vertegenwoordigers, alles onder Batavia. Zoo ook in Japan. Die rechtsmacht heeft het verdrag van 1855 met Rusland krachtens onze meestbegunstigings-clausule overgebracht op onze consuls; en eerst dat van 1896 stelde Japan in dit opzicht op Europeeschen voet.

Geruimen tijd heeft de Nederlandsche regeering verzuimd, den consuls voldoende macht te verleenen tot uitoefening dier rechtspraak, zoodat beschuldigde Nederlandsche onderdanen ongestraft bleven. Soms ook bleven die consuls desaangaande in gebreke, hetgeen tot rechtmatige klachten van Japan, andere regeeringen en zelfs der betrokken aangeklaagden aanleiding heeft gegeven, zooals toen een wegens moord door Japan aangehouden Nederlandsch matroos twee jaren lang in de gevangenis moest wachten op een vonnis door den baloorigen Nederlandschen consul-generaal, tevens minister-resident. Erger nog maakte het Portugal, dat wel bij verdrag eigen rechtspraak had verkregen, maar eenvoudig naliet de consuls te benoemen, die de rechtspraak moesten uitoefenen. Toen schrapte Japan in 1892 eindelijk en eigenmachtig het artikel over consulaire rechtspraak uit zijn verdrag met Portugal.

Het blijft een eer voor Nederland, Japan tot de opening van land en handel voor ook andere volken te hebben aangespoord. Reeds Willem II schreef in dien zin in 1844 aan den keizer. Zoo heeft op Nederlandschen aandrang de oude erfvijand van Japan, Portugal, zijn verdrag daarmede verkregen. Onze factorij trad op als diplomatieke tusschenschakel tusschen Japan en andere staten en tot ondersteuning van hun streven, met name van de Vereenigde Staten, om met Japan in aanraking te komen, waartoe deze reeds in 1832 stappen hadden gedaan, ook met het oog op de walvischvangst en schipbreukelingen. Eerst de dwang van den Amerikaanschen Schout-bij-nacht Perry deed de krampachtig gesloten gehouden deur openen, in 1853, en het volgend jaar het eerste verdrag sluiten van Japan met een Westersche mogendheid, de Vereenigde Staten. De deur werd slechts op een kier geopend.

Ons verdrag van 1857, gesloten door den bekwamen Donker Curtius, die van 1852—1859 de vertegenwoordiger van Nederland in Japan is geweest, heeft die kier verder opengewrongen, ook voor andere staten. Hij behartigde, te Nagasaki gevestigd, de belangen van alle Westersche kooplieden, nu andere staten nog geen vertegenwoordigers in Japan bezaten, en Nederlandsch was de diplomatieke taal.

Tot 1875 ging Japan bij Holland ter schole. Het waren Nederlanders, die ook na 1853 Japan het eerst Westersche kennis bijbrachten. Onze Marine gaf na de opening des lands onderwijs in de zeevaartkunde, een Nederlandsch mijnningenieur lichtte voor omtrent Europeesche mijnbouwkunde, Nederlandsche geneeskunde opende en bestuurdde het eerste ziekenhuis, op Europeesche leest geschoeid. Holland's recht en wetgeving werden in Japan het eerst tot leiding bestudeerd.

De opening der tractaat-havens deed Decima's teekenis zinken. De handel trok naar het nieuwe Yokohama, waar de Nederl. Handel-Maatschappij zich vestigde, er een geheele kade aan gebouwen bezat en op grond van den ouden roep van degelijkheid haar waren verre zag verkiezen boven alle andere, totdat zij, door slechts beheer en schromelijke verliezen, zich geheel uit Japan terugtrok. Decima is niet meer van overig Nagasaki te onderscheiden, de gracht gedempt.

1863 zag het eerste Nederlandsche wapengeweld in Japan, nu de daimyo van Choshu zich verzette tegen de zich uitbreidende rechten der vreemdelingen en den Shogun. De beroemde tocht onzer „Medusa” door

Straat Shimoneseki heeft toen, in samenwerking met Frankrijk en Engeland, dat verzet voorgoed gebroken.

Mr. J. K. de Wit, opvolger van Donker Curtius, maar voor het eerst bekleed met den titel van consul-generaal, zag zich in hetzelfde jaar vervangen door D. de Graaff van Polsbroek, die, uit Nederl.-Indië gekomen, in 1858 Donker Curtius als secretaris begeleid had naar den Shogun te Yedo voor de sluiting van ons verdrag van dat jaar, van 1859 tot 1863 consul te Kanagawa was geweest en nu behalve consul-generaal tevens diplomatiek agent werd. In 1868 bevorderd tot minister-resident, tevens consul-generaal, maakte hij in 1870 plaats voor Jhr. Mr. F. P. van der Hoeven. Bij zijn adelsverheffing verviel de vermelding der heerlijkheid Polsbroek. Thans is zijn zoon H. M.'s gezant in Japan. Onze eerste vertegenwoordiger met den titel van gezant was Jhr. Mr. H. C. J. Testa (1896—1901).

Het bekende houten Nederl. gezantschapsgebouw, dat opgericht was door den minister-resident J. J. van der Pot (1881—1890), voorheen hoofd van de Nederl. Handel-Maatsch. en consul te Yokohama, op een door de Japansche regeering aan de Nederlandsche goedkoop afgestaan terrein te Tokio, om deze aan te sporen haar hoofdvertegenwoordiging daarheen van Yokohama over te brengen, is in 1916 door den Nederl. Staat gelukkig overgenomen en behoorlijk vernieuwd.

Langzamerhand is Japan van lijdende partij de leidende geworden. In 1858 b.v. had het zich nog verbonden, bij verdrag met ons en andere landen, om vreemde munt tegen een gelijk gewicht aan Japansche in te wisselen. Tengevolge van de eeuwenlange afsluiting was de verhouding tusschen de officieele waarde der zilveren en gouden munt in Japan geheel verschillend geworden van de werkelijke en van die in Westersche landen en kreeg men in Japan voor zilver driemaal zooveel goud als in Europa, China of Amerika. Om grove schaal wisselden nu Europeanen, ook Hollanders, vreemd zilver tegen Japansch zilver in en ruilden dat op zijn beurt tegen Japansch goud naar de Japansche verhouding, kochten daarvoor zilver voor den wereldprijs in China en zetten dat in Japan opnieuw in goud om. Fortuinen zijn hierdoor verdiend, ten nadeele van Japan. — Omgekeerd heeft dit laatste eerst in 1875 zijn eersten gezant bij ons benoemd. Het ontzegt nog steeds het bezit van land aan vreemdelingen, ofschoon het dat recht wel bij dezen bezit. Het sloot de kustvaart ook voor ons, terwijl wij die in Nederl.-Indië onlangs voor alle vlaggen openstelden. Het weigerde ons de arbitrage-bepaling in ons verdrag van 1896, ofschoon wij ons daarin aan de Japansche rechtspleging onderwierpen en den Japanner gelijkstelden met den Europeaan in Nederl.-Indië. En eerst in 1899 verkreeg de laatste vrij verkeer in Japan.

Die rolverwisseling dankt Japan aan zijn sterke regeering en onbegrensde liefde tot het vaderland, voor hetwelk geen offer te groot wordt geacht.

Dr. H. DE WARSSSEL VAN CINGELSHOUCK.

Statistiek van de voortbrenging en het verbruik der Nederlandsche Nijverheid in 1913 en 1916. Bijdrage tot de statistiek van Nederland, Nieuwe volgreeks. Uitg. Centraal Bureau voor de Statistiek, no. 292. 's-Gravenhage 1920. XXXII en 124 blz.

Tot de goede gevolgen van de oorlogsperiode behoort ongetwijfeld het ter hand nemen van de samenstelling van een statistiek van de voortbrenging en het verbruik onzer nijverheid. Het ontbreken van alle materiaal dienaangaande, alsmede onze gebrekkige handelsstatistiek, hebben gedurende den oorlog de Regeering dikwerf voor moeilijkheden gesteld, die, indien eerder de thans in beiderlei richting aangebrachte verbetering was tot stand gekomen, vermeden hadden kunnen zijn.

Thans ligt het eerste resultaat van het plaats gehad hebbend onderzoek voor ons, voorafgegaan door een uitvoerige en belangrijke inleiding, die de wordingsgeschiedenis en de wijze van onderzoek verhaalt; hoe aanvankelijk alleen een onderzoek van de textielnijverheid, de chemische nijverheid en de metaalnijverheid voor oogen stond, hoe na het tot stand komen der wet van 1 December 1917, Stbl. 665, plotseling in April 1918 van de Regeering, die voortdurend bij haar onderhandelingen met vreemde mogendheden het gemis gevoelde van voldoende gegevens omtrent de behoefte onzer nijverheid aan grond- en hulpstoffen, het verzoek kwam het onderzoek tot de geheele industrie uit te breiden; en hoe hieraan is voldaan met het gevolg, dat naast een vast personeel van ongeveer 40 man, op een oogenblik 114 man aan los personeel werkzaam waren. Uitvoerig wordt de inrichting der telkaarten en de verzameling der gegevens besproken, waarbij het delicate vraagstuk van de geheimhouding zijn invloed, tot zelfs in de groepsindeling der industrieën heeft doen gelden. Ook het ontbreken van voldoende gegevens is oorzaak van leemten. „Op jammerlijke wijze trad aan het licht, dat de administratie — of wat daarvoor moet doorgaan — van tal van fabrieken niet alleen voor het verstrekken van gegevens voor deze statistiek ongeschikt was, maar reeds op zichzelf beschouwd, alles te wenschen liet, om nog niet te spreken van de vele ondernemingen, die er eigenlijk in het geheel geen administratie op na hielden.” Tot schatting is herhaaldelijk overgegaan moeten worden, gelegenheid tot voldoende controleering ontbrak meermalen. Slechts die uitkomsten zijn gepubliceerd, ten aanzien waarvan ondernemingsorganisaties of vooraanstaande mannen in de desbetreffende industrie te kennen hebben gegeven, dat er, voorzover zij konden nagaan, geen aanleiding was om aan te nemen, dat met de noodige toelichting c.q. voorbehoud, de uitkomsten een misleidend beeld zouden geven.

Een „crisistelling” dus, maar die toch als een eerste en belangrijke stap in de goede richting is toe te juichen. Op de in het oog springende leemten, die weleens den indruk maken nog door andere omstandigheden dan het fabrieksgeheim in engeren zin te zijn beïnvloed, zal hier dan ook niet worden ingegaan, te eer niet, waar voortzetting van den arbeid ook voor latere jaren reeds ter hand genomen is. Met ingang toch van 1920 zal voorloopig jaarlijks een vijfde deel van de industrie worden onderzocht.

De statistiek verdeelt de verschillende bedrijven in 120 soorten. De opzet is deze, dat voor de tot iedere soort behorende ondernemingen gespecificeerde totaalcijfers worden gegeven voor de in 1913 en 1916 verbruikte materialen, verpakkingsmiddelen en brandstoffen met de bijbehorende bedragen en voor de in die jaren afgeleverde producten, eveneens gespecificeerd naar hoeveelheden en bedragen. Als voorbeeld van volledige bewerking mag ten slotte in het bijzonder de textielnijverheid worden genoemd. B.

ONTVANGEN:

De internationaal-rechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Venezuela, 1816—1920, door Mr. K. H. Corporaal. Dissertatie Leiden, 1920.

Eerste Jaarboek der R.-K. Werkgeversverenigingen in Nederland, 1919—1920. Bureau der R.-K. Werkgeversverenigingen, Amsterdam.

Het Bedrijf als Grondslag der Arbeidersorganisatie, door Mr. J. C. Schreuder. Dissertatie Amsterdam, 1920.

Bunker at Hook of Holland. Coal Trading Association. Rotterdam 1914.

Coaling at the Dutch ports. Coal Trading Association. Rotterdam 1914.

Een tweetal door J. B. Heukelom met smaak geïllustreerde reclameboekjes der Steenkolen-Handelsvereniging.

NED. BANK 14 Juni 1920 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 416.582.571,16½
 Op de basis van ⅓ metaaldekking ...., 184.313.405,60
 Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop
 dan waartoe de Bank gerechtigd is .., 2.082.662.855,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's		21.091.500,81½
Buitenlandsche wissels.....		3.416.132,—
Beleeningen		1.842.650,25½
Goud	217.705,27	
Zilver	356.807,93½	
Bankbiljetten		16.658.260,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	12.928.477,85	

Voornameste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbb. schulden
14 Juni 1920	636.023	13.245	1.008.042	153.053
7 „ 1920	635.806	12.888	1.024.701	147.574
29 Mei 1920	635.805	12.646	1.020.829	155.530
22 „ 1920	635.796	12.327	1.018.833	157.736
15 „ 1920	635.783	12.024	1.048.629	141.328
14 Juni 1919	661.969	8.492	1.009.394	67.100
15 Juni 1918	717.787	7.821	911.227	61.847
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dekking-percentage
14 Juni 1920	129.269	30.000	298.105	416.533	56
7 „ 1920	150.361	50.000	299.947	413.722	55
29 Mei 1920	150.441	55.000	307.162	412.291	55
22 „ 1920	156.388	55.000	325.336	402.299	54
15 „ 1920	180.139	76.000	331.290	401.649	53
14 Juni 1919	103.179	57.000	203.703	454.785	62
15 Juni 1918	45.195	18.000	118.496	530.028	75
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.666	43.521 ¹)	75

¹) Op de basis van ⅓ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financien blijkt, dat uitstonden op:

	7 Juni 1920	14 Juni 1920
Aan schatkistpromessen..	f 270.740.000,—	f 257.840.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 50.000.000,—	„ 30.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 48.000,—	„ 48.000,—
Aan zilverbons	„ 47.268.644,25	„ 48.302.791,75

JAVASCHE BANK.

Voornameste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbb. schulden
5 Juni 1920.....	***	***	463.000	
29 Mei 1920.....	***	***	453.000	
22 „ 1920.....	***	***	447.500	
1 Mei 1920.....	182.476	4.927	316.257	104.827
24 April 1920.....	183.105	4.785	317.078	103.439
17 „ 1920.....	183.089	4.420	320.347	91.504
10 „ 1920.....	183.627	4.411	320.915	96.328
7 Juni 1919.....	128.729	7.684	226.384	105.696
8 Juni 1918.....	101.357	15.292	190.304	64.362
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekening-ingen ¹)	Beschikbaar metaal-saldo	Dekking-percentage
5 Juni 1920		246.500	***	***	109.000	***
29 Mei 1920		246.500	***	***	106.500	***
22 „ 1920		244.000	***	***	105.500	***
1 Mei 1920	17.448	24.999	150.569	33.706	103.381	45
24 Apr. 1920	15.394	24.350	139.958	35.394	103.995	45
17 „ 1920	15.283	24.347	139.210	29.384	105.338	45
10 „ 1920	16.860	24.020	143.553	28.083	104.805	43
7 Juni 1919	8.267	18.611	74.378	10.027	70.233	41
8 Juni 1918	8.041	23.028	70.267	23.844	65.887	46
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²)	44

¹) Sluitpost der activa. ²) Op de basis van ⅓ metaaldekking.

DE SURINAAMSCH-BANK.

Voornameste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschbb. schulden	Disconto's	Div. rekening-ingen ¹)
1 Mei 1920 ..	1.062	1.759	932	1.747	225
24 April 1920 ..	1.061	1.708	944	1.740	655
17 „ 1920 ..	1.058	1.685	905	1.702	590
10 „ 1920 ..	1.057	1.691	891	1.705	641
3 Mei 1919 ..	981	1.436	847	1.360	230
4 Mei 1918 ..	704 ²)	1.411	784	1.108	791
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹) Sluitpost der activa. ²) Hiervan zilverbons 165 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornameste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
9 Juni 1920	116.707	114.367	***	***	***
2 „ 1920	114.459	113.807	351.051	28.500	331.186
26 Mei 1920	112.455	111.464	348.316	28.500	327.952
19 „ 1920	112.472	110.881	345.826	28.500	325.028
11 Juni 1919	87.029	78.008	347.121	28.500	331.339
12 Juni 1918	63.879	52.025	249.226	28.500	226.251
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-perc. ¹)
9 Juni '20	74.499	78.790	19.441	136.874	20.790	13,30
2 „ '20	66.618	80.587	21.242	127.322	19.102	12,90
26 Mei '20	34.356	81.716	16.603	101.180	19.441	16,50
19 „ '20	36.515	82.632	20.061	101.389	20.041	16,50
11 Juni '19	61.492	79.879	20.315	130.792	27.471	18,17
12 Juni '18	56.149	100.919	43.020	126.563	30.303	17,88
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52½%

¹) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCH-BANK.

Voornameste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassen-scheine	Circulatie	Dekking-perc. ¹)
31 Mei '20	1.093.933	1.077.663	15.908.889	50.016.732	34
23 „ '20	1.094.014	1.077.631	15.606.265	49.127.477	34
15 „ '20	1.094.085	1.077.639	15.545.916	48.947.516	34
7 „ '20	1.094.723	1.077.635	15.352.596	48.372.827	34
31 Mei '19	1.536.482	1.516.111	8.068.767	28.244.915	34
31 Mei '18	2.466.105	2.345.674	1.620.751	12.002.688	34
28 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
31 Mei 1920	42.496.914	13.473.807	29.553.100	15.865.800
23 „ 1920	41.432.522	12.842.502	29.254.200	15.565.900
15 „ 1920	37.482.584	12.901.239	29.354.400	15.504.700
7 „ 1920	41.994.737	12.933.607	29.237.400	15.313.600
31 Mei 1919	28.656.472	9.987.875	19.134.800	8.047.600
31 Mei 1918	14.544.772	7.634.794	8.896.200	1.606.600
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCH-BANK.

Voornameste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal-en buitenl. goudwissels	Disc. en beleeningen	Bijz. schuld Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. sald
7 Feb. '20 ¹)	290.428	19.251.400	32.954.000	56.994.022	6.057.646
31 Jan. '20	291.083	19.162.543	32.954.000	56.772.802	6.220.536
31 Dec. '19	287.640	19.196.063	32.954.000	54.481.264	7.906.378
23 „ '19	297.363	17.856.786	32.954.000	53.109.418	7.641.778
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹) waarvan 222.662 goud, 10.818 buitenlandsche goudwissels en 56.948 munt en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Butt.gew. voorsch. a/d. Staat
10 Juni '20	5.587.401	1.978.278	240.417	680.345	26.300.000
3 „ '20	5.587.778	1.978.278	240.374	692.888	26.500.000
27 Mei '20	5.587.053	1.978.278	240.835	630.375	26.050.000
20 „ '20	5.586.923	1.978.278	240.343	708.981	26.050.000
12 Juni '19	5.550.307	1.978.278	305.792	873.228	23.250.000
13 Juni '18	5.410.662	2.062.108	253.552	1.434.272	17.950.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	1.779.013	532.345	1.860.136	38.156.915	3.487.184	58.830
	2.092.636	535.794	1.804.507	38.172.922	3.729.020	49.363
	1.902.765	539.265	1.777.635	37.914.835	3.638.987	112.186
	1.980.939	543.598	1.784.359	38.051.511	3.625.771	83.552
	855.918	829.376	1.278.432	34.448.513	3.442.560	65.656
	1.477.568	1.079.659	956.648	28.232.073	3.876.273	53.227
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleening van buitenl. voorde.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Crt. partic.
10 Juni '20	357.285	84.653	480.000	745.916	5.150.094	1.479.538
3 „ '20	358.349	84.653	480.000	775.143	5.105.552	1.456.941
27 Mei '20	357.527	84.653	480.000	893.021	5.068.978	1.499.818
20 „ '20	357.100	84.652	480.000	871.900	5.054.229	1.276.558

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
14 Mei '20	1.939.141	1.266.003	112.781	139.252	3.083.234
7 „ '20	1.941.580	1.263.365	112.781	134.507	3.092.344
30 Apr. '20	1.936.720	1.273.375	112.781	134.045	3.074.555
23 „ '20	1.949.693	1.276.878	112.781	133.875	3.068.307
16 Mei '19	2.715.837	1.291.659	—	70.020	2.532.039
17 Mei '18	1.894.404	944.038	52.500	58.308	1.569.445

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkingsperc. 1)	Percent. Gouddekking circul. 2)
14 Mei '20	2.964.582	2.646.800	93.107	42,2	46,6
7 „ '20	2.914.456	2.479.900	92.536	42,7	47,1
30 Apr. '20	2.942.318	2.526.085	91.639	42,4	46,7
23 „ '20	2.882.854	2.590.615	91.364	43,0	47,7
16 Mei '19	2.223.657	2.574.670	82.397	51,0	62,9
17 Mei '18	1.122.151	1.906.962	75.315	60,1	—

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. 2) Na aftrek van 35 pCt. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
7 Mei '20	809	17.075.646	1.373.730	14.171.546	2.637.736
30 Apr. '20	812	17.091.860	1.415.145	14.230.487	2.619.027
23 „ '20	811	15.398.851	1.413.648	14.215.232	2.621.640
16 „ '20	811	15.457.218	1.437.118	14.466.795	2.594.193
2 Mei '19	771	14.603.951	1.295.776	12.735.788	1.737.702
3 Mei '18	693	12.659.810	1.223.127	11.160.825	1.398.264

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijkse opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 14 Juni 1920.

De stemming is gedurende de achter ons liggende dagen aan de buitenlandsche beurzen niet overal even optimistisch geweest. Zelfs niet ter beurze van Berlijn, waar aanvankelijk de tendens vrij opgewekt was te noemen in verband met den uitslag der verkiezingen. De groote aanwas toch, die de rechtsche partijen hebben verkregen, heeft niet nagelaten een sterken indruk te voorschijn te roepen; een indruk, als zou de niet-revolutionnaire vleugel van de Deutsche samenleving weder over grootere macht gaan beschikken, waardoor ook het particuliere bedrijfsleven in hechter en meer normale banen geleid zou kunnen worden. Na enkele dagen echter, toen bleek, dat de toeneming der uiterst-link-sche zetels een geweldige handicap vormde voor het samenstellen van een behoorlijk ministerie, keerde de tendens ter beurze en werd de stemming eerder uiterst mat, met een groote inkrimping der omzetten. Uit de moeilijkheden toch ten aanzien van de vorming van een ministerie kunnen zich niet slechts binnenlandsche verwickelingen voordoen, doch meer nog klemt de vraag, of één en ander niet zeer storend zal moeten werken op de beslissingen, die op de aanstaande conferentie te Spa genomen moeten worden. Het eerste gevolg is reeds geweest een uitstel dezer conferentie en indien niet vaststaat, dat de Entente de besprekingen zal kunnen voeren met een ministerie, dat althans de zekerheid van een eenigszins langen levensduur zal kunnen geven, of dat tenminste ontstaan is in juiste verhouding tot de samenstelling van den Rijksdag, kunnen de te nemen beslissingen slechts uiterst weinig gewicht in de schaal leggen en zullen zij stellig niet medewerken aan den financieelen en economischen wederopbouw van het Deutsche Rijk.

Tengevolge van deze beschouwingen is de stemming aan de Deutsche beurzen, zooals gezegd, eerder lusteloos van toon geweest, met uitzondering echter van scheepvaartwaarden. Deze uitzondering was een uitvloeisel van de overeenkomst, welke is getroffen tusschen de Hamburg-Amerika Linie en een Amerikaansche reedersgroep, onder leiding van de firma's W. A. Harriman & Co. en Chandler & Co., te New York. De eigenlijke contractant is de American Ship & Commerce Corporation, onder presidentschap van Kolonel Goethals, welke voor den tijd van 20 jaar een verbinding heeft aangegaan met genoemde Deutsche reederij, om de scheepvaartlijnen, welke vóór den oorlog door de H. A. P. A. G. werden bediend, weder ter hand te nemen. De inbreng van Amerikaansche zijde bestaat uit de groote tonnage, die van Deutsche zijde uit het wijdvertakte wereldnet en de geperfectioneerde organisatie, welke echter uit hoofde van het gebrek aan scheepsruimte tot nu toe ongeexploiteerd moesten blijven. De geheele overeenkomst sluit zich overigens ten nauwste aan de reeds gehouden besprekingen tusschen New York en Hamburg aan. De American Ship & Commerce Corporation toch bezit de volledige controle over de Kerr Navigation Company, die reeds in Juli 1919 een geregelde stoomvaartverbinding tusschen Amerika en Duitschland tot stand heeft gebracht en die haar vertegenwoordiging aan de Hapag toevertrouwd. De Kerr-lijn, één der z.g. oorlogsreederslijnen, bezat in het voorgaande jaar een tonnage van 300.000 ton, meestal kleinere schepen. In October 1919 ging zij in het bezit der American Ship & Commerce Company over, welke concern later de groote in beslag genomen Deutsche passagiersschepen van de Amerikaansche Regeering kocht. Door den inbreng van verdere tonnage der Harriman-groep wordt thans het bezit sterker uitgebreid.

Het is tekenend, dat de Norddeutsche Lloyd buiten deze overeenkomst staat. Vermoedelijk worden van de zijde dezer reederij afzonderlijke besprekingen met een andere Amerikaansche groep gevoerd.

De tendens ter beurze van Londen is ook niet zeer opgewekt geweest. Hier was het echter voornamelijk de toestand op de geldmarkt, die een remmenden invloed op de omzetten heeft uitgeoefend. De geheele week heeft men verwacht, dat de discontovoet van de Bank of England laatstleden Donderdag verhoogd zou worden en hoewel dit niet is geschied, heeft de beursstemming zich geenszins kunnen verbeteren, daar men den algemeenen toestand van de geldmarkt nog niet gunstig beschouwt. Geweldige bedragen zijn noodig tot aflossing van de loopende vlottende schuld, terwijl de sommen, benodigd voor de dagelijkse uitgaven, ook niet in voldoende mate binnenvloeden. Men voorziet dan ook binnen afzienbaren tijd een disconto-verhoging van de Engelsche Bank, waaraan de rentevoet op de vrije markt zich reeds bij voorbaat heeft aangepast.

Ook de vermindering van het index-cijfer over Mei j.l.

heeft geen invloed van beteekenis uitgeoefend.¹⁾ Nu is deze vermindering inderdaad veel geringer geweest, dan aanvankelijk werd verwacht; een vergelijking van de procentuele cijfers over de laatste maanden toont dit in voldoende mate aan:

1 Apr. '19	1 Juli '19	1 Jan. '20	1 Apr. '20	1 Mei '20	1 Juni '20
259,4	281,3	334,7	379,6	374,2	372,7

De slechts geringe afname van de prijzen der diverse goederen gedurende de maand Mei is toe te schrijven aan een prijsverheffing van steenkolen, ijzer en staal.

Ook te New York heeft de geldmarkt een factor van beteekenis gevormd. Zoo sterk is hier de invloed geweest, dat verschillende goederen, waaraan een geweldige behoefte in heel de wereld bestaat, zelfs in prijs zijn gedaald (o.a. graan, welk gewas bovendien een veel geringere opbrengst belooft dan het vorig jaar), eenvoudig omdat de sommen, benodigd tot het financieren der gekochte voorraden, niet meer verkrijgbaar werden gesteld. Eenige prognose omtrent het dalen van het algemeene peil der artikelen behoeft hieruit derhalve niet te worden getrokken. Ter beurze is men zich hiervan dan ook zeer goed bewust en reageert men niet in het minst op de oogenschijnlijk zoo gunstige prijsverhoudingen. Integendeel is de stemming hier eerder mat te noemen, hoewel aan den anderen kant ook geen fluctuaties van groote beteekenis zijn voorgekomen. De omzetten zijn sterk afgenomen en het publiek, zoowel als de arbitrage, nemen een afwachtende houding aan.

Te Parijs is de stemming zeer gelijkmatig gebleven. De koersvariatiën bewogen zich binnen enge grenzen en feiten van beteekenis vallen niet te vermelden.

Te onzent is de markt voor beleggingsfondsen zeer kalm geweest. Ondanks de ruimere geldmarkt bestond er geen meerder animo voor onze inheemsche staatspapieren, noch voor de buitenlandsche soorten, terwijl evenmin gemeentelijke obligaties konden profiteren van de ministerieele beslissingen inzake de uitkeeringen aan de gemeenten uit de oorlogswinstbelasting.

	8 Juni	11 Juni	14 Juni	Rijzing of daling.
6 % Ned. W. Sch.	86 ¹ / ₄	86 ¹¹ / ₁₆	86 ³ / ₄	+ ¹ / ₂
4 ¹ / ₂ % " " "	1916	83 ¹ / ₂	84 ³ / ₁₆	+ 17 ³ / ₈
4 % " " "	1916	74 ³ / ₈	74 ¹³ / ₁₆	+ ³ / ₄
3 ¹ / ₂ % " " "	59 ³ / ₄	59 ¹ / ₄	59 ¹ / ₄	- ¹ / ₂
3 % " " "	51 ⁷ / ₈	51 ¹ / ₁₆	52 ¹ / ₄	+ ³ / ₈
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	44 ³ / ₁₆	44 ³ / ₈	44 ³ / ₈	+ ⁷ / ₁₆
5 % Oost-Indië 1915	89 ¹ / ₂	90 ¹ / ₂	90 ¹ / ₈	+ ⁵ / ₈
4 % Oost-Indië 1915	8 ³ / ₄	8 ³ / ₄	8 ³ / ₄	- ¹³ / ₁₆
4 % Oostenr. Kronrente	6 ¹⁵ / ₁₆	6 ¹ / ₄	6	- ¹³ / ₁₆
5 % Rusland 1906	13 ¹ / ₄	14 ¹ / ₂	13 ¹ / ₂	+ ¹ / ₄
4 ¹ / ₂ % Iwangorod Dombro	11 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂	11 ¹⁵ / ₁₆	+ ⁷ / ₁₆
4 % Rusland Cons. 1880	13 ¹ / ₄	12 ³ / ₈	13	- ¹ / ₄
4 % Rusl. bij Hope & Co.	14	14 ⁷ / ₁₆	14 ⁷ / ₁₆	+ ⁷ / ₁₆
4 % Servië 1895	15	15	15	- ¹³ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898	52 ³ / ₄	53	54	+ 1 ¹ / ₄
4 % Japan 1899	49 ³ / ₄	49 ¹ / ₂	49 ¹ / ₂	- ¹ / ₄
4 % Argentinië Buitenl.	47	47	—	—
5 % Brazilië 1895	51 ⁷ / ₈	51 ⁷ / ₈	51	- ⁷ / ₈
5 % " 1913	58 ¹ / ₈	59 ¹ / ₈	59 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₈

Ook de lokale afdelingen hebben, op een enkele uitzondering na, gedurende het grootste gedeelte van de berichtperiode een lusteloos verloop gehad. Voor de suikerafdeling hebben hiertoe bijgedragen de berichten omtrent lagere afdoeningen van tweede-hands-suiker en omtrent faillissementen van enkele handelaars te Semarang. De ondernemingen zelve lijden hierdoor weliswaar niet in het minst, doch indien de markt voor tweede-hands-suiker zou blijven dalen, zou de kans vergroot worden, dat voor de nieuwe oogsten der maatschappijen ook niet meer de hoge prijzen van den laatsten oogst zouden worden betaald. Het gevaar hiervoor echter is slechts zeer gering, gezien de schaarschte aan suiker over de geheele wereld. De markt heeft dit klaarblijkelijk ook spoedig ingezien; tegen het slot toch ontstond wederom groote belangstelling voor suikerwaarden, waardoor de verliezen grotendeels werden ingehaald. Stimuleerend hebben ook nog gewerkt de verslagen van enkele kleinere ondernemingen, die alle met uiterst mooie cijfers voor den dag zijn gekomen.

De tabaksmarkt was kalm, in vergelijking met de opgewondenheid van de voorgaande week; toch was de tendens zeer vast en konden de meeste koersen hun avances goed handhaven. Voornamelijk tegen het einde der berichtperiode, toen eerst de wederom zeer hoge taxaties voor de tweede Sumatrareis van 11 Juni j.l. bekend werden en

¹⁾ Zie pag. 523 van dit nummer.

daarna de opnieuw mooie definitieve opbrengstprijzen, kon de tabaksmarkt zich in goede belangstelling verheugen, waarvan voornamelijk aandelen Senembah en Medan konden profiteren. Deze beide ondernemingen zijn bovendien doende hun oude oogsten 1917 en 1918 tot zeer bevredigende prijzen van de hand te zetten, hetgeen vermoedelijk wel zal bijdragen tot een gunstig resultaat over het loopende boekjaar. Eén en ander werd door de beurs in de koersen verdisconteerd.

Rubbers waren wel goed gedisponeerd, doch de koersvariatiën zijn per saldo gering gebleven. Toch bestond er goede belangstelling voor verschillende soorten, met name voor aandelen Serdang Cultuur, die in betekende mate tot stijgende prijzen uit de markt genomen werden.

Voor de petroleumafdeling ontstond wat meerdere belangstelling ten aanzien van aandelen Koninklijke Petroleum Maatschappij, nu de termijn is genaderd waarop de nieuwe emissie zal worden doorgevoerd. Ook aandelen Geconsolideerde Hollandsche Petroleum Maatschappij konden monteeren in verband met een gerucht, dat nog een slotdividend van 12 à 15 pCt. zal worden uitgekeerd en dat aandeelhouders tevens in de gelegenheid gesteld zullen worden op nieuwe aandelen a pari in te schrijven, waardoor een bonus zou worden verkregen. Aandelen Orion vast op de bekende geruchten van overneming door een buitenlandsche groep, doch met stilleren handel. Van de met de Koninklijke gelieerde ondernemingen waren aandelen Dordtsche Petroleum Industrie Maatschappij speciaal zeer vast, naar aanleiding van het bericht, dat deze maatschappij ook zal overgaan tot het uitgeven van nieuwe aandelen.

	8 Juni	11 Juni	14 Juni	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	180	180	180	—
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	258 ¹ / ₂	253	258 ¹ / ₂	—
Rotterd. Bankvereniging	135 ¹ / ₂	136	135 ¹ / ₂	—
Amst. Superfosfaatfabriek	142 ¹ / ₂	141	141	- 1 ¹ / ₂
Van Berkel's Patent	131	130 ¹ / ₄	129 ³ / ₄	- 1 ¹ / ₄
Insulinde Oliefabriek	225	227 ¹ / ₂	226 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	99 ¹ / ₄	99 ¹ / ₄	99 ¹ / ₄	—
Ned. Scheepsbouw-Mij.	133 ³ / ₄	130	132	- 1 ³ / ₄
Philips' Gloeilampenfabriek	725 ¹ / ₂	724 ³ / ₄	720 ¹ / ₂	- 5
R. S. Stokvis & Zonen	650	650	650	—
Vereenigde Blikfabrieken	137	138	139	+ 2
Compania Mercantil Argent.	327 ¹ / ₂	325 ¹ / ₄	324	- 3 ¹ / ₂
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	408 ¹ / ₄	391 ¹ / ₂	408 ¹ / ₄	—
Handelsver. Amsterdam	950 ¹ / ₂	932 ¹ / ₂	954	+ 3 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	107	107	107	—
Linde Teves & Stokvis	202	203	203	+ 1
Van Nierop & Co's Handel-Mij	194	193	193	- 1
Tels & Co's Handel-Mij	159 ¹ / ₂	159	159	- ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	323 ¹ / ₂	329 ¹ / ₂	335	+ 11 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	955 ¹ / ₂	963	691 ¹ / ₂	+ 264*
Orion Petroleum-Mij.	90 ¹ / ₄	88 ³ / ₄	89 ¹ / ₂	- ¹ / ₄
Steauna Romana Petr.-Mij.	152 ¹ / ₄	152 ¹ / ₄	150	- 2 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	260	259 ³ / ₈	261 ³ / ₈	+ 1 ³ / ₈
Nederl.-Rubber-Mij.	130	134 ¹ / ₂	135 ¹ / ₂	+ 5 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	415 ¹ / ₄	433 ¹ / ₂	425	+ 9 ³ / ₄
Deli-Maatschappij	541	537	538	- 3
Medan-Tabak-Maatschappij	330 ¹ / ₂	330 ¹ / ₂	330	- ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	558 ¹ / ₂	565	586	+ 27 ¹ / ₂

* ex claim.

De scheepvaartafdeling kon zich nog niet uit haar apathie opheffen. De belangstelling is hier voor het oogblik geheel verdwenen.

	8 Juni	11 Juni	14 Juni	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	415 ¹ / ₂	407	405	- 10 ¹ / ₂
" " " gemeig.	399 ¹ / ₄	397 ³ / ₈	394	- 5 ¹ / ₄
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	255	256	256	+ 1
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	150	151 ¹ / ₄	151 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
Hollandsche Stoomboot-Mij.	191 ¹ / ₂	192	192	+ ¹ / ₂
Java-China-Japan-Lijn	339	334	332	- 7
Kon. Hollandsche Lloyd	170 ¹ / ₂	170 ¹ / ₂	170	- ¹ / ₂
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	217 ¹ / ₂	217	215 ¹ / ₂	- 2
Kon. Paketvaart-Mij.	232	232	227 ¹ / ₂	- 4 ¹ / ₂
Maatschappij Zeevaart	310	310	285	- 25
Nederl. Scheepvaart-Unie	279 ¹ / ₂	277	280	+ ¹ / ₂
Nievelt Goudriaan	545	525	515	- 30
Rotterdamsche Lloyd	256	260	259 ¹ / ₂	+ 3 ¹ / ₂
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	284 ¹ / ₂	284 ¹ / ₂	284 ¹ / ₂	—
" " „Nederland”	310 ¹ / ₂	303	305	- 5 ¹ / ₂
" " „Noordzee”	126	125 ³ / ₄	125 ³ / ₄	- ¹ / ₄
" " „Oostzee”	272	274 ¹ / ₂	274 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂

De Amerikaanse markt was zoo mogelijk nog stiller dan gewoonlijk. Alleen bestond geringe vraag naar aandelen Studebaker.

	8 Juni	11 Juni	14 Juni	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	148	152	152	+ 4
Anaconda Copper	126	126 1/10	128	+ 2
Un. States Steel Corp.	103 3/4	105	106 5/10	+ 3 3/10
Atchison Topeka	86 1/4	89 3/8	88 3/10	+ 2 1/10
Southern Pacific	102	103 3/4	103 3/4	+ 1 3/4
Union Pacific	128 1/8	127	127 1/2	- 3/8
Int. Merc. Marine orig.	35 7/8	36	37	+ 1 1/8
" " " " prefs.	98	98	98	

De geldmarkt is ruimer geworden, ook door de geringere omzetten; prolongatie tegen het slot circa 4 pCt.

**GOEDERENHANDEL
GRANEN.**

15 Juni 1920.

Sedert ons laatste weekbericht is het oogstrapport van het Amerikaanse Ministerie van Landbouw per 31 Mei verschenen. De daarin voor wintertarwe geschatte opbrengst is wel grooter dan in de maand te voren, doch de verbetering is niet zoo groot als de voortdurende gunstige berichten der afgelopen weken hadden doen vermoeden. De zomertarwe ontwikkelt zich zoowel in de Vereenigde Staten als in Canada zeer naar wensch. Wel heeft de uitzaai laat plaats gevonden, doch door het gunstige weder en de zeer voldoende vochtigheid van den grond ontwikkelt de plant zich snel. Men meent daarom, dat de late uitzaai geen reden tot vrees voor de opbrengst behoefte te zijn. Wel blijkt, dat de verwachting van geringeren uitzaai dan het vorige jaar gegrond is geweest. In de Vereenigde Staten bedraagt die vermindering ongeveer tusschen 15 en 20 pCt., in Canada waarschijnlijk omstreeks 10 pCt. Hierbij dient echter in aanmerking te worden genomen, dat het vorige jaar de bezaaide oppervlakte zeer groot was, zoodat zij nu nog een zeer goed figuur maakt tegenover het gemiddelde der jaren 1915/1918. Indien het weder niet zeer ongunstig wordt mag op eene bevredigende opbrengst van zomertarwe worden gerekend. Weliswaar was het vorige jaar de uitzaai zeer groot, doch tegen den oogsttijd werd de stand in de Vereenigde Staten slechts aangegeven met 48,5, een buiten-gewoon slecht cijfer, en het zou wel zeer toevallig zijn, indien ook dit jaar de opbrengst zoo zou tegenvallen. Veel-er mag men verwachten, dat ondanks de kleinere bezaaide oppervlakte de opbrengst grooter zal zijn. Uit Argentinië hoort men slechts goeds over den nieuwen oogst, terwijl in Australië de droogte voorbij schijnt te zijn en de voor-

uitzichten weer wat minder zwart worden afgeschilderd. In Britsch-Indië is het resultaat van den tarweoogst definitief gebleken zeer goed te zijn en men rekent op een overschot van 1 miljoen ton. Van uitvoer is echter voorloopig geen sprake en het schijnt, dat de Britsch-Indische regeering wensch af te wachten tot over den volgenden oogst een oordeel te vellen is. In verband daarmee heeft de Unie van Zuid-Afrika reeds een weigerend antwoord ontvangen op het tot Britsch-Indië gericht verzoek om daar tarwe te mogen koopen. Daarna zijn uit de Vereenigde Staten eenige zaken naar Zuid-Afrika gedaan.

Het tot nog toe geschrevene geeft geen aanleiding tot pessimistische beschouwingen over de voorziening van Europa met buitenlandsch broodgraan, temeer, waar ook de roggeoogst in Noord-Amerika zich goed laat aanzien, een grooter overschot dan gewoonlijk van den ouden Noord-Amerikaanschen oogst in het nieuwe jaar zal overgaan en in West-Europa, vooral in Frankrijk, de oogsten er goed voorstaan. Toch hoort men, vooral door de Engelsche pers en door Engelsche regeeringspersonen steeds de verwachting uitspreken, dat in het volgende jaar groote schaarschte aan broodgraan zal bestaan. Op werkelijk alarmeerende wijze doen deze meeningen de ronde. Aanleiding daartoe schijnt voornamelijk te liggen in de beperking van den tarwe-uitvoer door de Argentijnsche regeering, droogte in Italië, die daar belangrijke schade aan de tarwe heeft toegebracht en de onzekerheid omtrent de opbrengst der Noord-Amerikaansche zomertarwe. Natuurlijk is de Argentijnsche uitvoerbeperking eene zeer ernstige zaak. De ten slotte definitief geworden maatregel bestaat in het heffen van eene extra uitvoerbelasting van 4 papieren Pesos per 100 K.G. voor tarwe en 5 papieren Pesos voor tarweproducten. Waarschijnlijk zullen nu verschepingen, die wegens het uitvoerverbod eenigen tijd waren gestaakt, weder worden toegestaan en het staat dan te bezien, of Europa bereid is met de zeer groote prijsverhooging, voortspruitende uit het extra uitvoerrecht, toch nog Argentijnsche tarwe te koopen. In dat geval zou de maatregel niet het beoogde doel, vermindering van den uitvoer, tengevolge hebben. De mogelijkheid zou dan niet uitgesloten zijn, dat de Argentijnsche regeering gebruik maakt van het haar bij dezelfde wet toegekende recht, tarwevoorraden tot marktprijs in beslag te nemen.

In de afgelopen week waren wegens de Argentijnsche moeilijkheden de uit dat land verscheepte tarwehoeveel- heden reeds zeer belangrijk kleiner dan de vorige week, doch het totaal der naar Europa verscheepte tarwe was toch zeer voldoende, omdat verschepingen uit de Vereenigde Staten ruim waren. Men mag verwachten, dat Noord-Amerika nog geruimen tijd in staat zal zijn op dezelfde wijze voort te gaan. Europa zou dan zonder bezwaar zijne behoefte tot zijn nieuwen oogst kunnen dekken. Op het

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Aires		
	Tarwe New York	Mats Juli	Haver Juli	Tarwe Juli	Mats Juli	Lijnzaad Juli
12 Juni 20	312	171 5/8	101 3/4	24,50	10,60	27,80
5 " '20	310	173 1/4	94 7/8	21,75 ^{a)}	10,40 ^{a)}	27,80 ^{a)}
12 Juni '19	226	171 7/8	68 1/4	11,50	5,90	28,90
12 Juni '18	220	144 5/8	71 3/8	12,50	5,30	24,35
12 Juni '17	233	157	62 3/4	19,15	13,85	25,35
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 3/8 ¹⁾	36 1/2 ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per Juni.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	14 Juni 1920	7 Juni 1920	14 Juni 1919
Tarwe (Plata 78 K.G.) ¹⁾	41,—	40,75	—
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	33,—	32,—	—
Maïs (La Plata)	391,—	388,—	514,—
Gerst (48 lb. feeding) .. ²⁾	520,—	540,—	453,—
Haver (38 lb. white cl.) .. ¹⁾	24,—	22,—	26,—
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ³⁾	217,50	222,50	287,50
Lijnzaad (La Plata) ... ⁴⁾	825,—	825,—	1015,—

¹⁾ p. 100 K.G. ²⁾ p. 2000 K.G. ³⁾ p. 1000 K.G. ⁴⁾ per 1960 K.G.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	7-12 Juni 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. tijdvak 1919	7-12 Juni 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. tijdvak 1919	1920	1919
Tarwe	7.518	216.240	205.334	11.265	81.168	17.849	297.408	223.183
Rogge	2.682	6.932	44.725	—	—	11.010	6.932	55.735
Boekweit	—	2.500	1.792	—	—	—	2.500	1.792
Maïs	2.470	130.164	23.641	300	22.359	1.863	152.513	25.504
Gerst	613	9.234	83.959	200	320	32.159	9.554	116.118
Haver	670	17.319	123.906	—	—	3.768	17.319	127.674
Lijnzaad	+ 2.433	17.394	5.956	200	2.624	5.484	20.018	11.440
Lijnkoek	150	21.358	17.489	—	1.406	100	22.764	17.589
Tarwemeel	—	9.384	180.585	—	—	37.435	9.384	218.020
Andere meelsoorten	—	3.628	135.385	—	100	10.573	3.728	145.958

volgende oogstjaar zou dan de Argentijnsche uitvoervermindering, die toch altijd in dezen tijd van het jaar optreedt, geen zeer grooten invloed uitoefenen. Het is de opbrengst van de Noord-Amerikaansche zomertarwe, die het vraagstuk vrijwel beheerscht en zolang daarover de berichten zeer gunstig zijn, kan men misschien de vrees koesteren, dat het weder omslaat, doch aanleiding tot pessimisme ligt er eigenlijk in de tegenwoordige gegevens niet. Alleen blijft het voor Europa een groot bezwaar, dat Rusland voorloopig nog steeds niet als leverancier van tarwe terugkomt, zoodat de afhankelijkheid van den oogst van Amerikaansche zomertarwe grooter is dan in andere jaren. Prijzen van tarwe in Amerika zijn na eenige daling in het begin der week nu weder hooger, doch zaken naar Europa zijn van geringeren omvang dan eenigen tijd geleden. De verschepingen in Juni zijn tot nog toe zeer groot en beloven dat nog eenigen tijd te blijven, zoodat het aanbod van verdere Juni-afladingen uit Noord-Amerika gering is in verband met de transportbezwaren naar de Amerikaansche Oostkust, terwijl de vraag der Europeesche importlanden zich juist richt op spoedige verscheping. Ook rogge is de laatste dagen in Amerika zeer vast, zoodat de tegenwoordige prijs veel hooger is dan men aan deze zijde van den Oceaen wenscht te betalen.

Voor maïs heeft de markt zich in de afgelopen week eenigszins hersteld. Argentinië bleef vast, Engeland herstelde zich eenigszins van zijne zeer flauwe stemming en in België konden wegens vermindering der voorraden en het uitverkocht geraken van eigenaars, die zich van hunne voorraden wenschten te ontdoen, de prijzen zich flink herstellen. Verschepingen van Argentinië waren weder grooter dan in de vorige week, doch het voor Engeland bestemde gedeelte is niet zoo groot als onlangs. Juist in verband daarmee was de Engelsche markt iets vaster. De Argentijnsche markt was gisteren vrij belangrijk flauwer.

In gerst en haver komen slechts weinig zaken tot stand. Het meerendeel der gerstverschepingen kwamen de vorige week voor rekening van Argentinië, doch de prijzen, die men in Europa wenscht te betalen, zijn sterk gedaald.

Lijnzaad blijft in Argentinië vast, doch wegens lage prijzen voor Indisch zaad, prijsverlaging van olie en geringe vraag is in Europa de prijs de afgelopen week weder gedaald. Vooral Engeland was zeer flauw. Ook Noord-Amerika is nauwelijks als koper aan de markt.

Uit Roemenië wordt bericht, dat de regeering daar nu 250.000 tons maïs voor uitvoer heeft vrijgegeven, zoodat men waarschijnlijk spoedige verscheping mag verwachten. Er heeten reeds 10.000 tons maïs naar Italië te zijn verkocht. Ook Bulgarije zal zijn graanexport zeer uitbreiden. Reeds eenigen tijd werden zaken gedaan in Bulgaarsche maïs, doch ook andere graansoorten en peulvruchten zullen nu door de Bulgaarsche regeering worden aangeboden.

Nederland. De vraag voor maïs is de afgelopen week belangrijk verbeterd en toen de vraagprijs uit Engeland en België boven Nederlandsche pariteit steeg, is van de hier aanwezige voorraden een flink gedeelte verkocht. De prijs is eenigszins gestegen, vooral ook met het oog op de omstandigheid, dat slechts zeer weinig maïs naar Nederland onderweg is. Er vertoont zich eenige Nederlandsche consumptievraag voor buitenlandsche rogge, doch groot is de omzet niet. Ook naar Duitschland kwamen deze week slechts weinig zaken in dit artikel tot stand, terwijl evenmin in tarwe zulke belangrijke zaken werden gedaan als eenigen tijd geleden. Voor gerst en haver is de vraag klein, en ook in andere voederartikelen gaat nog steeds niet veel om.

SUIKER.

In Nederland bleef de markt kalm gestemd en ging er verleden week weinig om.

De Engelsche Board of Trade-statistiek over Mei luidt:

	Mei 1920	Mei 1919	Jau./Mei 1920	Jan./Mei 1919
	ton	ton	ton	ton
Import rietsuiker ..	169.952	133.823	588.352	491.093
„ biet „ ..	—	—	—	1
„ geraffineerd.	10.848	68.408	91.573	187.789
Totaal	180.800	202.231	679.925	658.883
Voorraad in entrepot	394.750	335.750	—	—
„ raffinaderijen	32.350	17.600	—	—
Opbrengst „	80.958	70.259	301.364	339.404
Tot. binnenl. verbruik	105.179	165.492	526.172	618.340
Totale export	112	4.104	2.003	5.885

De Amerikaansche markt bleef vrijwel onveranderd; Spot Centrifugals noteerden de geheele week 20,06 c., terwijl de noteeringen op de termijnmarkt iets lager sloten en wel Juli 19,50 c., Sept. 19,20 c., Dec. 19,60 c. Volgens geruchten denkt de Amerikaansche regeering er over den geheelen volgenden Cuba-oogst aan te koop, waardoor de suikerprijzen eene grotere stabiliteit zouden verkrijgen.

De J a v a m a r k t is na eene korte inzinking weer vaster gestemd en de prijzen zijn stijgende. Bij gunstig weer is de campagne op Java thans in gang; enkele fabrieken melden echter slechte opkomst van werkvolk. Op 1 Juni was het rendement van 28 fabrieken ruim 1 pCt. hooger dan op 1 Juni 1919. Volgens de Handelsvereniging te Batavia bedroegen de afschepingen van 1 April tot en met 31 Maart:

	1919/20	1918/19
Holland en Holland f. o.	21.624	—
Engeland	121.245	145.184
Frankrijk	48.398	56.120
België	50	—
Noorwegen	50.955	44.980
Zweden	14.755	—
Denemarken	2.408	—
Zwitserland	—	6.635
Spanje	7.030	—
Italië	46.692	5.583
Griekenland	8.371	5.245
Roemenië	3.984	—
Turkije	23.694	2.900
Rusland en Finland	1.437	—
Vladivostok	—	3.002
Suez	11.072	29.332
Port-Said f. o.	55.974	19.719
Amerika (Atl. havens)	—	7.542
Vancouver	3.000	17.933
Argentinië	—	5.284
Singapore	64.493	165.842
China	3.581	32.469
Hongkong	184.205	312.716
Japan	265.354	446.396
Formosa	6.511	—
Britsch-Indië	335.603	348.976
Australië	82.603	30.480
Siam	155	1.638
Diverse havens	3.433	100
Totaal	1.366.632	1.638.076

De laatste Cuba-statistiek luidt:

	1920	1919	1918
Weekontvangst tot 5 Juni	63.000	91.300	77.628 tons
Totaal sedert 1 Dec. 1919.	3.038.000	3.050.663	2.739.921 „
Werkende fabrieken	45	106	70
Weekexporten tot 5 Juni	73.000	83.350	56.127 „
Totaal sedert 1 Jan. 1920	2.352.110	1.906.443	1.630.059 „
Voorraad op 5 Juni	651.000	1.200.700	1.056.100 „

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen			Amer. Granulated c. i. f.	New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f. o. b. per Juni/Juli	Aug./Sept.		
9 Juni '20	f —	Sh. 116/-	Sh. 105/-	Sh. 100/-	—	\$ cts. 20,06
2 „ '20	„ —	116/-	112/-	110/6	—	20,56
9 Juni '19	„ —	64/9	37/6	36/6	—	7,28
9 Juni '18	„ —	64/9	—	—	—	5,92
21 Juli '14	„ 11 ¹³ /33	18/-	—	—	—	3,26

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	14 Juni '20	7 Juni '20	31 Mei '20	14 Juni '19	14 Juni '18
New York voor Middling ..	39,50 c	40,— c	40,— c ¹⁾	32,75 c	30,— c
New Orleans voor Middling	40,— c	41,— c	40,— c	31,88 c	31,— c
Liverpool voor Middling	28,86 d	29,13 d	28,08 d	19,98 d ²⁾	22,51 d

1) Noteering van 28 Mei 1920. 2) idem van 12 Juni 1919.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 11 Juni '20	Overeenkomstige perioden	
		1918-1919	1917-1918
Ontvangsten Gulf-Havens..	4142.	3538	3297
„ „ Atlant. Havens	2973	2280	2643
Uitvoer naar Gr. Brittannië	2946	2109	1964
„ „ 't Vasteland.	3110	2419	1635
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	11 Juni '20	13 Juni '19	14 Juni '18
Amerik. havens.....	979	1371	1246
Binnenland.....	980	1155	881
New York.....	?	104	159
New Orleans.....	?	412	392
Liverpool.....	1136	507	271

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Pris No. 7	Voorraad	Pris No. 4	
12 Juni 1920	311.000	10.025	1.757.000	1)	15 ¹¹ / ₃₂
5 „ 1920	340.000	10.300	1.887.000	1)	15 ¹ / ₂
29 Mei 1920	377.000	10.025	2.063.000	2)	15 ¹⁰ / ₁₆
12 Juni 1919	497.000	13.450	2.416.000	16.200	14 ¹⁷ / ₃₂

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
12 Juni 1920....	48.000	2.424.000	44.000	6.007.000
12 Juni 1919....	41.000	1.646.000	97.000	7.178.000

1) Nominaal 15.000 tot 14.000. 2) Nominaal 15.200 tot 14.500.

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 Juni 1920, in duizenden balen.

	1920	1919	1918	1917	1916
Voorraad in Europa ..	2.102	1.485	2.082	3.463	3.597
Stoomend	451	1.723	151	396	859
Brazilië ..					
n. Europa	—	149	?	?	152
Oost-Indië.					
Ver. Staten	—	—	—	—	—
	2.553	3.357	2.233	3.859	4.608
Voorraad Ver. Staten	1.494	1.010	1.827	2.689	2.106
Stoomend	617	379	1.103	276	411
naar Brazilië..					
Ver. Staten	?	?	?	?	—
	4.664	4.746	5.163	6.824	7.125
Voorraad in Rio	383	645	810	103	128
„ „ Santos..	1.919	5.602	5.767	1.184	581
„ „ Bahia ..	22	27	89	25	40
Totaal.....	6.988	11.020	11.829	8.136	7.874
Op 1 Mei	7.681	11.209	11.751	9.161	8.487
	1919	1918	1917	1916	1915
Op 1 Juli	10.336	11.702	7.778	7.091	7.538

RUBBER.

De markt was in de afgelopen week iets flauwer en prijzen wat lager. Ook het artikel rubber schijnt zich aan de algemeen flauwe stemming, die thans bijna voor alle producten bestaat, niet te kunnen onttrekken, ofschoon de statistische positie niet ongunstig te noemen is. De voorraad te Londen bedraagt thans 20.000 tons tegen 23.500 in Juni verleden jaar. Waar bij de toegenomen productie zelfs een wat grotere voorraad dan vorig jaar wel gemotiveerd zou zijn, is dus een quantum van 20.000 tons in verhouding niet groot te noemen.

De noteringen zijn: einde vorige week

Prima Crêpe loco	2/-	2/1
Smoked sheets	1/11 ¹ / ₂	2/- ³ / ₄
Prima Crêpe Juli/September ..	2/1	2/2 ¹ / ₂
„ „ Oct./December..	2/2 ¹ / ₄	2/3 ³ / ₄
Hard cure fine Para	2/1 ¹ / ₄	2/1 ¹ / ₄

14 Juni 1920.

METALEN.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Ijzer Clev. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
14 Juni 1920..	nom.	88.2/6	246.-/-	35.10/-	41.15/-
7 „ 1920..	nom.	90.17/6	253.10/-	35.10/-	43.-/-
16 Juni 1919..	nom.	83.-/-	241.10/-	23.2/6	36.10/-
17 Juni 1918..	nom.	110.-/-	329.-/-	30.10/-	52.-/-
17 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen/ R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
7/12 Juni 1920	—	—	—	3)10/6	—	110/-
31 Mei/5 Juni 1920	—	—	—	3)10/6	—	112/6
9/14 Juni 1919	—	—	—	3) 8/6	275/-	65/-
10/15 Juni 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
Juli 1914	11 d.	7/8	1/11 ¹ / ₄	1/11 ¹ / ₄	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bor- deaux	Genoa	Port Said	La Plata Rivier	Rotter- dam	Gothen- burg
7/12 Juni 1920	—	55/-	60/-	—	f 12,-	Kr. 55
31 Mei/5 J. 1920	37/6	—	72/6	—	„ 12,-	Kr. 50
9/14 Juni 1919 2)	25/6	47/6	47/6	51/10 ¹ / ₂	„ 10,-	Kr. 32 ¹ / ₂
10/15 Juni 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	Kr. 205
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rûst)	Vladivo- stock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
7/12 Juni 1920....	107/6	135/-	—	—
31 Mei/5 Juni 1920....	105/-	135/-	—	—
9/14 Juni 1919....	3)107/6	160/- ²⁾	—	—
10/15 Juni 1918....	275/-	500/-	—	185/-
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

RIJNVAART.

Week van 7 tot 14 Juni 1920.

De aanvoeren waren in de afgelopen week groter dan in de voorgaande week, echter werden weinig schepen uit de markt genomen, aangezien de transportmaatschappijen over voldoende eigen ruimte beschikten. De scheepshuren varieerden tusschen 4½ en 5½ cents per ton per dag.

In Antwerpen werd ook niet veel scheepsruimte opgenomen. De huren bedroegen aldaar 25 tot 30 centimes per ton per dag, terwijl scheepsruimte overvloedig werd aangeboden.

Het sleeploon van Rotterdam/Dordrecht naar de Ruhrhavens bedroeg het 200-cents-tarief.

De verladingen van exportkolen van de Ruhrhavens naar Rotterdam gingen regelmatig voort. Er werd weinig scheepsruimte aangenomen. De vracht werd genoteerd met f 1,10 per ton met vrij sleepen naar Rotterdam.

De verladingen van de Ruhrhavens naar den Boven-Rijn waren iets minder. De vracht werd genoteerd met 88 pf. per ton per dag met een garantie van 30 dagen, terwijl het sleeploon van Ruhrort naar Mannheim genoteerd werd met ongeveer Mk. 35.— per ton en van Mannheim naar Straatsburg met Mk. 38.— tot Mk. 40.— per ton.

De waterstand bleef gunstig en bedroeg Cauber Pegel einde der week Mtr. 2.88.

INKLARINGEN.

NIEUWE WATERWEG.

Landen van herkomst	Mei 1920		Mei 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	35	16.535	15	14.352
Groot-Brittannië	222	146.372	268	161.758
Duitschland	54	25.313	25	26.226
Noorwegen	22	19.607	5	3.286
Zweden	17	9.606	10	3.135
Denemarken	4	1.963	2	207
Rusland-Oostz.h.	—	—	1	1.951
Finland	3	3.697	3	1.782
België	21	24.013	8	5.422
Frankrijk	57	46.238	29	21.586
Spanje	15	16.875	1	527
Portugal	—	—	1	167
Griekenland....	1	2.577	—	—
Constantinopel..	1	775	—	—
And. Midd. Zeeh.	4	6.998	—	—
Senegal, Dakar..	3	4.539	—	—
Over. Wk. Afrika	3	4.469	3	7.550
Zuid-Afrika	1	1.229	2	8.812
Voor-Indië	3	9.825	—	—
Achter-Indië ..	—	—	2	8.535
Ned. Oost-Indië	5	22.477	3	10.980
And. Aziat. hav.	2	8.956	3	14.233
South Shetland..	1	3.409	—	—
Vereen. Staten..	43	154.736	55	170.542
Midden-Amerika	1	750	1	3.354
Brazilië	2	7.873	—	—
Argentinië	31	70.082	5	4.954
Chili	3	4.752	—	—
Totaal	554	613.666	442	469.159
Periode 1 Jan.— 31 Mei	1833	2.214.856	1915	1.756.400 ¹⁾
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	165	149.543	176	138.114
Britsche	154	148.145	175	191.678
Duitsche	88	41.620	19	9.740
Noorsche	38	51.027	17	19.259
Belgische	4	1.035	1	481
Fransche	30	29.126	3	416
Zweedsche.....	11	7.177	8	7.293
Deensche	4	5.485	4	5.768
Vereen. Staten..	37	142.759	32	83.097
Andere	23	37.749	7	13.313
Totaal	554	613.666	442	469.159

¹⁾ 1913, 4.674 schepen met 5.552.511 N. R. T.

(Dirkzwager's Scheepsagentuur Maassluis.)

DORDRECHT.

Landen van herkomst	Mei 1920		Mei 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	1	493	—	—
Groot-Brittannië	4	3.511	2	125
Duitschland	2	701	—	—
Denemarken	3	506	—	—
België	5	1.530	—	—
Frankrijk	1	422	—	—
Totaal	16	7.163	2	125
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	5	1.128	—	—
Britsche	4	3.511	2	125
Duitsche	4	1.306	—	—
Zweedsche.....	1	156	—	—
Russische	2	1.062	—	—
Totaal	16	7.163	2	125

(Gerard Mauritz.)

IJMUIDEN.

Landen van herkomst	Mei 1920		Mei 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	17	10.526	3	1.055
Groot-Brittannië	44	32.929	48	27.678
Duitschland	31	14.228	5	10.026
Noorwegen	8	4.727	1	344
Zweden	27	13.792	4	4.031
Denemarken ..	—	—	4	2.486
Rusl.-Oostz. hav.	1	726	—	—
Finland	11	11.012	4	6.776
België	4	6.442	—	—
Frankrijk	7	4.750	6	2.004
Spanje	3	1.507	4	3.159
Portugal	1	456	2	1.482
Italië.....	1	927	—	—
Oostenrijk-Hon- garije, Grie- kenland.....	—	—	1	628
Levant	1	693	—	—
Ned. Oost-Indië.	6	20.671	1	5.689
Vereen. Staten..	5	9.160	9	19.076
Midden-Amerika	1	2.215	—	—
Ned. West-Indië- Ned. Antillen..	2	3.622	1	2.787
Argentinië, Uru- guay	1	2.215	7	20.864
Overige Zuid- Amerika	10	16.762	—	—
Totaal	181	155.155	100	108.085
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	85	84.351	64	70.070
Britsche	22	22.433	18	14.353
Duitsche	59	30.442	6	8.702
Noorsche	5	4.178	2	688
Zweedsche.....	6	6.581	3	1.104
Deensche	—	—	1	215
Vereenigde Stat.	1	1.425	5	20.576
Andere	3	5.745	—	—
Totaal	181	155.155	100	108.085

(Vereenigde Scheepsagenturen van Halverhout & Zwart en Zurmühlen & Co.)

DELFIJL.

Landen van herkomst	Mei 1920		Mei 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	2	699	5	481
Groot-Brittannië	1	251	—	—
Duitschland	40	3.438	19	4.864
Zweden	26	5.802	4	3.193
Rusl.—Oostzeeh.	1	168	—	—
Finland.....	4	315	1	675
Totaal	74	10.673	29	9.213
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	19	2.669	9	1.201
Britsche	—	—	1	344
Duitsche	53	7.734	19	7.668
Zweedsche	1	101	—	—
Deensche	1	169	—	—
Totaal	74	10.673	29	9.213

(A. van Dijk.)

DE TWENTSCHE BANK

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 's-GRAVENHAGE - DORDRECHT - UTRECHT - ZAANDAM

Maandstaat op 31 Mei 1920

DEBET

Aandeelhouders nog te storten	f 1.784.700,—	
Deelneming in de firma's:		
B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen;		
B. W. BLIJDENSTEIN Jr., te Enschede;		
LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.503.125,—, waarvan in geld gestort	„ 5.953.125,—	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen f 6.217.374,42, waar- van in geld gestort	„ 4.602.774,42	
Voor rekening der Twentsche kantoren gedeponeerd te Londen		f 12.340.599,42
Fondsen van Aandeelhouders		
te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht		„ 37.566.250,—
Fondsen door ons gedeponeerd voor rekening van bevriende instellingen		„ 6.164.600,—
Kassa, Wissels en Coupons		„ 51.644.524,65½
Nederlandsche Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen		„ 258.138,63
Daggeldleeningen		„ 1.000.000,—
Saldo's bij Bankiers:		
beschikbaar voor eigen gebruik	f 7.268.901,79½	
voor rekening van derden	„ 40.269.646,72	
		„ 47.538.548,51½
Prolongatiën gegeven		„ 13.997.510,—
Eigen Fondsen en Syndicaten		„ 5.395.076,68
Credietvereniging	f 63.946.992,66½	
Af: loopende Promessen	„ 9.200.000,—	
		„ 54.746.992,66½
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldo's Rek. Crt.	f 78.474.267,45	
Af: loopende Promessen	„ 5.055.000,—	
		„ 73.419.267,45
Voorschotten op Consignatiën		„ 2.679.366,23
Gebouwen en Safe-Deposit		„ 3.588.584,19
		„ 5.267.952,42
Totaal	f 310.339.458,43½	

CREDIT

Kapitaal	f 34.427.000,—	
Reservefondsen	„ 7.307.644,16	
Buitengewone Reserve	„ 1.000.000,—	
Waarborgfonds Credietvereniging	„ 4.925.822,50	
Reserve Credietvereniging	„ 3.270.689,41	
		f 50.931.156,07
Aandeelhouders voor gedeponeerde fondsen		
als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B	f 1.784.700,—	
in Leen-Depôt	„ 41.946.150,—	
		„ 43.730.850,—
Zieken- en Pensioenfondsen	f 319.435,45	
Reserve voor te verlenen Pensioenen	„ 822.922,59	
		„ 1.142.358,04
Deposito's		„ 48.651.744,59
Prolongatie-Deposito's		„ 5.592.626,01
Saldo te leveren en te ontvangen fondsen		„ 875.189,41
Saldo's Rekeningen Courant	f 81.741.610,55	
„ „ „ voor gelden in het Buitenland ..	„ 40.269.646,72	
„ „ „ Credietvereniging	„ 4.584.283,12	
		„ 126.595.540,39
Beleeningen en Daggeld genomen		„ 2.785.000,—
De Nederlandsche Bank en Kassiers		„ 2.696.577,16
Te betalen Wissels		„ 26.386.827,62
Diverse Rekeningen		„ 951.589,14½
Totaal	f 310.339.458,43½	

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM
Telefoon 8600
AMSTERDAM
Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE
Telefoon H 280, 300
LEEWARDEN

GRONINGEN
Telefoon 1555
ARNHEM
Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.
PROSPECTUS GRATIS.

3DE ZWEEDSCHE JAARBEURS

GÖTEBORG
5—11 Juli 1920

Alle takken der Zweedsche Industrie zijn
vertegenwoordigd.

Het is de beste gelegenheid om Zweedsche
Industrieproducten te kopen.

Buitengewoon gemakkelijke reisverbindingen met het buitenland, terwijl het Einquartierungsbüro voor kamers zorgt.
Toegangsbewijzen en inlichtingen over het vooruitbestellen van kamers, worden op verzoek gratis door het Commissariat der Jaarbeurs toegezonden; ook met alle andere mogelijke inlichtingen staat dit steeds gaarne ten dienste.
Voor jaarbeursbezoekers zijn de douaneformaliteiten vergemakkelijkt, terwijl voor hen ook vluggere pasvisering geldt.

Brief- en Telegram-adres: MÄSSAN, GÖTEBORG, ZWEDEN

DE RECORD SIGAREN
VAN NEDERLAND.

VERKRIJGBAAR BIJ DE
VOORNAAMSTE WINKELIERS
FABRIKAAT F. VAN GAROINGE & CO
EINDHOVEN — HOLLAND

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20-22 AMSTERDAM

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4½ PCT.

GELDEN, OP DEZEN TERMIJN GESTORT, ZIJN NA AFLOOP
VAN HET JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STIL-
ZWIJGEND VOOR GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER
HALF JAAR OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

GEBROEDERS SCHEUER

Assuradeurs en Assurantiebezorgers
Expediteurs en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

BOULOGNE s/m., PLYMOUTH, CORUÑA,
LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO,
BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTE-
VIDEO en BUENOS AIRES.

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

BATAVIA

'S-GRAVENHAGE

AMPENAN, BANDOENG, CHERIBON, HONGKONG, INDRAMAJOE, KOBE,
MAKASSAR, MEDAN, MENADO, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG,
SHANGHAI, SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TJILATJAP, WELTEVREDEN.

Kapitaal f 45.000.000,—

Reserven f 30.000.000,—